

A SELMECZI M. KR.

BÁNYÁSZ ÉS ERDÉSZ AKADÉMIA

IEJUSÁGI KÖRÉNÉK

MILLENEUMI

EMLETKIRATA

1763-1896

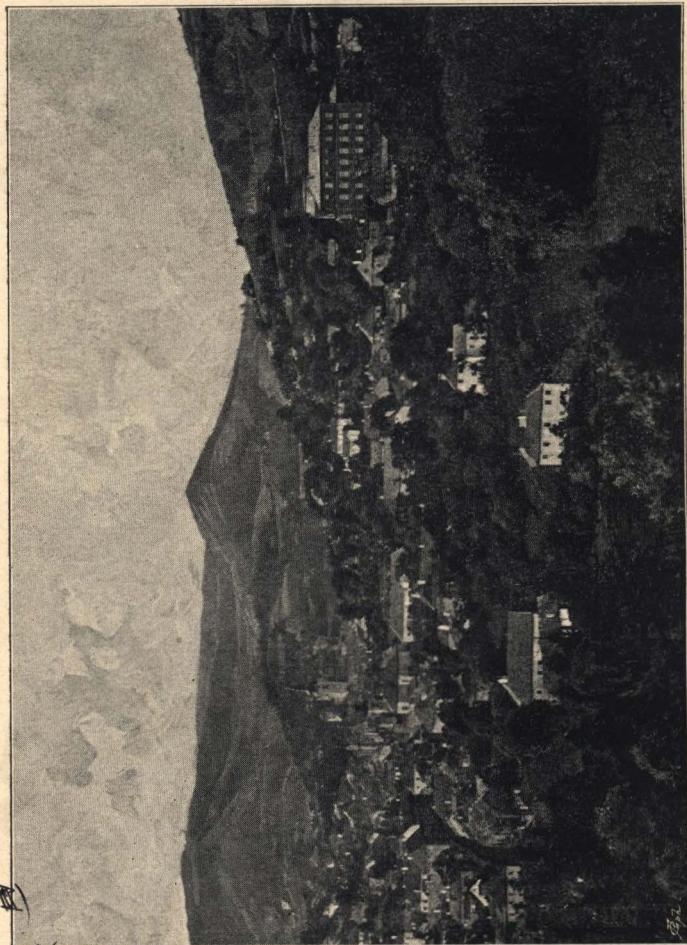
Ösztelete jével /

*A szeniorbányai bányavár és család
akadémia ifj. kar.*

SELMECZBÁNYA LÁTÓKÉPE.

A SELMECZI M. KIR. BÁNYÁSZ ÉS ERDÉSSZ AKADÉMIA

IFJUSÁGI KÖRÉNEK

MILLENIUMI EMLÉKIRATA.

1763–1896.

A KÖR MEGBIZÁSÁBÓL SZERKEZTETTE
ZIVUSKA JENÓ,
KÖRI ELNÖK.

KIADJA AZ AKAD. IFJ. KÖR.
(MINT KÉZIRAT NYOMATVA.)

AZ EMLÉKIRAT TISZTA JÖVDELME AZ AK. IFJ. KÖR KÖNYVTÁRÁNAK
GYARAPITÁSÁRA FORDÍTTATIK.

DEBRECZEN,
NYOMATOTT A VÁROS KÖNYVNYOMDAJÁBAN.
1896 — 609.

ELŐSZÓ.

Ha nem is éreznél, hanem ünnepi mulatságok és felkészöntőknél állandóbb emléket akart állítani a selmeci akadémia polgársága akkor minden szerénységemet ezen emlékkönyv megszerkesztésével bizta meg. Czélunk ezzel a munkával kettős volt. Először, hogy felelevenítsük a multaknak mindenki által halványodó képeit, másodsor pedig figyelmeztessük jövendőbeli utódainkat, hogy a mely egyesületeket azok komolytársággal, ügysszeretettel megalkottak, olyan komolytárságal tartásá is fenn, s a mily arany humorral szineztek ki az ifjúság társadalmi életét, olyan értelemben tartásá fenn továbbra is. Hogy *ezen* czéloknak megfelelünk-e, — a jövő illetékes megbírálni.

Teljes tudatában vagyok, hogy a történetirő szempontjából is sok kisfogás eshetik, e füzetek ellen. Nagy igényekkel nem lépünk a bírálközére, de még ezen igények határain belül is akad kivánni való. Ennek oka azonban nem az én, nem a mi lelküsmerezetünkön ered, hanem az adatok olyan szegénységén, a mi pontos kutatások mellett sem tette lehetővé az ifjúság történetének részletes tárgyalását. Részletekbe bocsátkozni nem is lett volna célszerű; akadályozott abban a kiadás nehézsége, a munka megszabott hossza.

Sokan, kik ez akadémian valaha végeztek, azon felszalalással fognak élni, hogy hiszen ez sincs, az sincs benne, a mi az én időben történt, — pedig akkor sok minden történt. Nekik megfelelek. Csupán fő mozzanataiban akartam adni az ifjúsági életet, a radikális változások nyomán. Hogy helyes pontokból vettettem fel képeimet, valjon felfogásom szerint estek-e meg az átalakulások, arra a költő szavaival választhatok: az idők szelleme az írók szelleme. Egyes alakokat és intézményeket aranyos köddel, vagy sötét felhőkkel takar be a mult, — az író hivatása, hogy ezeken át is jó尔 lásson. Jól látunk, ha az igazság érzete vezérrel. Igyekeztem megtenni.

A munka létrehozásában legnagyobb akadály volt a források csekély száma és szegénysége. A következőkből merítettük: az ak. i. kör,

az önképző kör, az athléta klub, a kissébb vidéki körök jegyzőkönyvei, az akadémia hivatalos irattára, a szepesi társaság könyvtára, Fäller Gusztáv akadémiai története, Breznyik Jánosnak a selmeci lyceumra vonatkozó emlékirata, a Selmecbányai Hiradó egykorú számai és a szem-fültanuk elbeszélése, kik közül köszönnettel tartozom Vörös Ferencz, Pauer János, Vadas Jenő és Litschauer Lajos uraknak.

A munka kiadásának nehézségeit Debreczen szab. kir. város nagylelkűsége megkönnyítette, a mikor bekerültési áron állította ki emlékiratunkat. Fogadják érte hálás köszönetünket.

A fényképek felvételéért Litschauer Lajos kir. főmérnök urnak vagyunk lekötelezve.

A kik részvették e munka megírásában, azoknak neve a fejezetek elején kiiratott, kivéve az enyémét, melyet nem tartottam szükségesnek külön-külön kitenni.

Ezen emlékiratot a közönség, főkép szaktársaink figyelmébe és jó indulatába ajánlva

Kelt Selmecz, 1896 Május 19.

maradok teljes tisztelettel

a szerkesztő.

A selmeczi akadémia rövid története.

Minthá a felvidék kis városai közt az elvonult tanulmányozásra és csendes kutatásra legalkalmassabbnak teremtett volna, oly földrajzi fekvésről áldotta meg a természet Selmecet. Szerény völgy magas hegyek között, melyeket az örközöld erdők zónája szegélyez, — bő teret ad mind a természet megrismerésére, mind nagyszerűségének bámulására. A komor hegyek szívébe mély nyílások vezetnek: már a rómaiak és quaddok által megkezdett bánya-művek. E földalatti titokteljes világ épén a régiséggel járó hatalmas mértei-nél fogva alkalmás helyül igérkezett a benne való búvárkodásra. Selmecz kezdettől fogva egy természettudományi intézet birtokosának volt prae-dominálva.

Történeti nyomok mutatják, hogy már 1735-től fogva létezett Selmeczen valami bányaiskola, melyen élemedett bányászok adtak elő gyakorlati utasításokat, de technikai oktatásnak nyomára sem akadtunk. A tudomány akkorí színvonalkához képest nagy szerepe volt a naiv hitnek, sőt babonának is. A bányász körülönen is hajlándó a mysticismusra, nem csoda tehát, ha a *bányarém* (Berggeist) és a *várdeszesszó* (Wimschelrithe) segélyére sokat támasz-hodott. A selmeczi bányaiskola történetében jelentős év az 1763-ik esztendő, mikor is Magyarország nagyasszonya, Mária Terézia királyunk egyszét hű magyarai íránt való hálából, másrészt a körülmények követelő alakulása folytán magasabb tanintézetet tette, majd később akadémiai rangra emelte.

A tanintézet első és egyedüli tanára Jacquin Vilmos báró volt, aki a chémiai és mineralógiai adta elő. Utóda dr. Scopoli János orvos és bölcsészet-tudor, később páviai egyetemi tanár lett.

A tanintézet inkább magánjellegű volt, mely a gyakorlat szükségeinek felelt meg, mintsem a tudományos eszmélődést vállotta volna irányadó elvé-nek. Még ugyancsak mint tanintézetet kapta a mennyiségtermi tanszéket is, melyet rendük feloszlatisáig jezsuita papok töltötték be.

1770-ben Selmecz egy nyilvános és oly nagyhírű akadémianak szerencsés szállástdíja lett. Miután Kolowrat Ferencz Antal gróf a selmeczi főbánya-ahivatalnak tudtul adta, a királynak a föiskolára vonatkozó elhatározását és ez elhatározás köztudomásra jutott s a selmeczi főiskola Európa messze orszá-gainak fiatalsgát falai közé gyüjtötte. minden dicsekével és a nemzeti hínság legyegetése nélkül mondhatjuk, hogy Magyarországnak jutott a dicsőseg birtokolni a bányászat, geologia, ásvány- és vegytanra névre oly neves inté-zetet, mint a minden a theologiának a párizsi Sorbonne, a technikának Zürich, a jogtudománynak a hajdani Bologna. Alig említhetünk európai nem-zetet, melynek legalább egy-két fia Selmeczen mint akadémikus ne tanult volna.

Az akadémia tanrendszerét számos külöldi főiskola elfogadta, köze pl. a párizsi „Ecole polytechnique”.

Körülbelül 6500 hallgatója volt az akadémiának; a mely számra 1870-jig 5373 esik s e közül idegen nemzetbeli 2450 volt. A főurak is látogatták az akadémiát és mágánás hallgatóinak száma ez ideig 125.

A nemzeti cízmének és a magyar szellemnek éppen német tannyelvénél fogva nem lehetett sokáig kifejezője és fejlesztője az akadémia; de ha ezt nem is tette, annyi bizonyos, hogy Magyarország minden szeretett emlék gyanánt él az onnan eltávozott fiatal emberek lelkében.

Az akadémia életében általános érdekkű dolog, 1807-ik esztendőig nem történt; tantervek, tanszékek változtak és legfeljebb ama kérdés okozott mozgalmat, hogy a főiskola ne tétessek-e át az ausztriai *Siglischerbe*? Sajnos körülmény, hogy nem mint Magyarország kultúrúnizete tekintett, hanem oly eszköznek, mely az összbirodalom szolgálta. Innen van aztán, hogy Magyarország nem foglhalhatott állást mellette s innen van, hogy a kamarilla jó belátása (?) szerint majd ide, majd oda akarta helyezni. De hát nem így volt-e ez akkor egész hazánkkal? A fennebbi kérdés 1856-ban, de már sokkal határozottabban ismét felszínre került.

1807-ben egy új facultással növekedett az akadémia. Az anyatörzs új hajtással gondozott, a mikor az erdészet egy új tanzszékkel Dr. Wilkens Henrik Dávid személyében képviselve lett, de csak 1838-ban emelkedett az erdészet iskolája akadémiává.

1848-ban az alkotmányos aera és a magyarosító szellem hatására látszik, mikor a magyar kormány egy magyar tanszéket állított fel a magyar erdész hallgatók számára, s erre Tordai Lázár Jakabot neveztek ki segédtanári minőségen.

1849-ben az akadémián az előadások szüneteltek. Az idegen elemek szét-szóródásak, mig a magyar halhatók ott harcolta igaz ügyünk mellett a többi magyarok soraiban.

A tanrendben a század folyamán számtalan módszertörtént, mégis a jelenleginek alapját, a förrányelvet Russegger József lovag, akadémiai igazgató 1856-iki tervében megtaláljuk, aki éles szemmel, szakértelemmel belátta, hogy az eddigelé eléggyé zavaros tanmódba logikai lelket kell önteni. Úgy osztotta be a tárgyakat, hogy az első 2 évre az alapotvető és segédtudományok eszenek, mig a tulajdonképen szaktudomány a harmadik év anyagát képeze. Ő praeziprozta továbbá a bányász és kohász studiumokat.

1857-ben erős vita tárgyat képezte: vajon nem jobb volna-e valami egyetemi vagy más bányavárosba, (Bécs, Leoben, Pribram) helyezni az akadémiát? Természetesen mindenire nézve hoztak fel előnyös és ellenkező érveket, de Magyarország nemtője az elnyomatás sötét napjaiban is őrködött: az akadémia itt maradt. A kérdést Ausztria 2 hasonló, műszaki intézet fellesztésével oldotta meg, a mire Selmecz megmagyarosodása szorította is.

Mikor a nemzet jogai 1867-ben érvényesültek, nagy jelentőségű változáson ment át a bányászat és erdészet „almamaterje“, a mely változás sok érzel-gonek nem tetszett ugyan, de a magyar honfi csak lelkes örömmel fogadhatta.

Drága nyelvünk hangzott a katedrákról.

Tény, hogy Selmecz megszünt a külföldé lenni; az a dics, mely hirnevéből eredt, elvezette actualis alapját, mert hiszen kis nemzetet vagyunk, melynek nehez nyelvét nem tudták Európa más nemzeteinek fiai elsajtítani. De hiszen e szerint csak német nyelvben feküdt az akadémia jelentősége? Ellenkezőleg. Voltak megfelelő (de nem teljes) iskolák Németországban, Ausztriában és más államokban is, de a szakok száma és a kiképzés kitüntő volta Selmecznak hegemoniát biztosított.

Tény, hogy maga a város anyagiakban sokat veszített. Sokkal nagyobb volt azelőtt a hallgatók száma, s külföldről ide a dolog természete szerint csakis vagyonos családok fiai jöttek. Hanem: *suprema lex salus rei publicae!* A magyar ifjúság jelentős missziót teljesített, mely bár kötelességszerű, de csodálatos eredményeinél fogva elismerést érdemel. Selmecz 25 év alatt magyar várossá lett.

Az akadémia erdésezeti szakának megmagyarosítása Wagner Károly földőtanácsos és László Jakab tanárok érdeme, a kik 3 évi cyclusban fejezték be e munkát. A bányamérnöki szak nemzetközi jellegénél fogva lassabban változhattott át.

A hetvenes évektől főtörökvése az akadémia tanácsának a modern technika minden ágát alkalm zásba venni s ezzel párhuzamban a megfelelő feliszerelések, szükséges épületek szaporitása. Az előadás helyei szét vannak és voltak szórvány. Régi helyiségek, de melyek részben jelenleg is használtatnak: a Belházy-féle ház, a járásbíróság mostani épülete, a bányatörvényszék, a Fortuna, 1885-ben központi hely lett a Fritz-féle ház; 1890-ben pedig impozáns akadémiai palota épült.

Rövid kivonatban, minden érdeklődő előtt jelentős szempontokból adtuk az akadémia történetét, — inkább hatásában, mint a száraz statisztika fel-sorolásával.

Az akadémia legutóbbi szervezete facultásai szerint a következő: bányamérnöki, vas Kohászati, fémkohászati, bányagépészszmérnöki, erdészeti és erdőmérnöki. A kik jogvégzettséggel bányahatosághoz, vagy erdőszámvévodáséghoz szandékoznak menni, az első, illetve az ötödik szakot végzik.

Az akadémia igazgatóinak és tanárainak névsora.

Igazgatók voltak: gróf Sauer Kajetán (1762—65), gróf Stampfer Teofil (1765—75), báró Mitrovszky Károly (1775—78), gróf Colloredo János (1778—90), báró Mitrovszky Károly (1790—98), báró Paulai Gerliczy Ferencz (1798—1810), báró Schluiga Ignácz (1810—16), Taktakenézi Drevenyák Ferencz Lovag (1816—19), báró Révay János (1819—34), Svaiczer György (1834—45), báró Ritterstein Ágoston (1845—50), Russberger József lovag

(1850—63); 1863-tól 67-ig az igazgatói állás üresedésben volt, 1867-ben arra Báró Mednyánszky Déncst nevezte ki Ő felsége, a ki 1873-ig viselte e tisztet. Pöschl Ede (1873—76), Farbaky István (1876—1892). Farbaky után mostanáig üresedésben van az igazgatói szék; mint igazgató helyettes Scholtz Vilmos működik.

Tanárok.

Jacquin Miklós, Pater Boda Miklós, Pater Tierenberger Károly, Schittkó József, Szelleczky János, Hártinger Károly, Patzner Mihály, Prybila András, Möhling János, Reichetzer Xaver Ferencz, dr. Scopoli János, eggenbergi Ruprecht Antal, Höring Mihály, Delius Traugott Kristóf, lichtenfelsi Peithner Tádé, hanstadt Lang N. János, Reuth Frigyes Ferencz, Fierer N. D. O. Reilly, Lerchenthal N., Seidl Antal, Szőcs András, Dr. Krause Ágost Lajos, Adriáni János, gróf Nyári György, Dr. Wehrle Lajos, Ertl József, Dr. Bachman József, Landeier Ferdinand, Faller Gusztáv, Niederquist József, felső-drícthomai Pettykó János, Marchán József, Höning János, Lucam Ferencz, Reuth Adolf János, Dr. Wilckens Dávid Henrik, Schmaal Frigyes, Feistmantel Rudolf lovag, Schwarz Frigyes Ignácz, Doppler Kristóf, Jenny Károly, Farbaky István, Hauch Antal, Steinhaus Gyula, Angyal József, breinsteini Curter Ignácz, Hellmer Károly, Hinterhuber Armin, Méhes Rezső, Richter Róbert, Paulinyi Sándor, Kerpely Antal, Dr. Scheneck István, Lollok Károly, Miller Albert, Szenniczy János, Litschauer Lajos, Pöschl Ede, Wagner Károly, Lázár Jakab, Fekete Lajos, Illés Nándor, Szécsy Zsigmond, Schwarz Henrik, Salamon János, Ferschin Ágost, Torma János, Schauenstein Antal, Szájbélyi János, Pistorius József, Tieze Vince, Kubacska Hugo, Schneider Rezső, Winkler Béni, Scholtz Gyula, Hermann Emil, Cséti Ottó, Dr. Schwarz Ottó, Pauer János, Lehotzky Gyula, Soltz Vilmos, Gretzmacher Gyula, Dr. Fodor László, Bence Gergely, Schelle Robert, Vadas Jenő, Schenek Gyula, Maly Sándor, Staudner Jenő, Kostenczy Adolf, Faller Károly, Csibi Lőrincz, Dr. Tóth Imre.

Az akadémia ifjúsági életének története.

Mária Therézia idejéből 1876-ig teljesen a német egyetemek szokásai divottak a Selmeci akadémian is.

Különös rendszer, a mely egyaránt impozáns hibában és erényeiben. Fő jellege az elzárkózottság, mely áttörhetlen fallal különítette el a hallgatókat minden külsőségtől, a minék azután megint meg voltak a maga jó és rossz oldalai. Jó oldala volt, hogy senki az ifjúság körében individuumot nem képezhettek, de megint az elkülönítés kizártja az idegenek rokonszenvét, s számos balitététekre adott alkalmat. A második alaptörvény volt a rend és föltétlen engedelmesség. minden dologban alávetette magát az egyén a köznek és feláldozta önállóságát a testvériség névében.

A barátásnak valódi istenítése fejlődött ki, melyet semmi címen meg-

sérteni nem lehetett, s a hibák ezreit el tudták nézni egy emberben, de ha a kollégialitás ellen vértett, az nem csak mulatozási helyükről utasítatott ki, hanem kizáratott körikből is (Verschies).

Minden esetben előnye volt a burschenschaftnak, a mint később magyarul is nevezték „a társas körnek“, hogy az egymás iránti érdeklődés nemes vonásokat fejlesztett ki az ifjúságban. A szegény hallgatók elétének megkönnyítésére havonkénti gyűjtés történt, valamint utazási költségeknek fedezésére is. A betegek mellé éjjel, nappali órizetet rendelt a praesidium, hogy öket szorakoztassák és ápolják. A mikor mulatozási nap (schachitag) volt, a kék szalagos saufcomissaerium korosmára járt, onnan a hallgatókat kiszóllította, vagy kitiltotta, s a közös vigadóba utasította. Ittás akadémikusokat látni sohasem lehetett, mert ugyanezek a saufcomissarium intézkedett hazaviteléről, melynek foltéltelenül engedelmeskedni kellett.

Nem akadémikussal, — a mint a bursch kifjezés mondja: philisterrrel szemben bocsátétre és önerzetre a szigorú lovagot kelle adniok, de az egymásközti társalkodásnak hely nem adott. Ha körükben mégis törént összeszóllalkozás, a feleket kivezettek, s kün tanuk előtt (kivéve komoly becsületi ügyeket) ki kellett békálni. Az akadémikus temetése ifjúsági közköltségen történt és történik.

Ezen szokásokkal szemben azonban ugyanannyi bajnak okozója lett a félkötött dorbzézés. Hetente k.étszer szerdán és szombaton este gyülekezés volt, a mikor aztán egész hivatalosan ment a sörvás. A ki lelküsmeretes bursch volt, az magába szedte már ifjúságában valamely betegség csíráját.

Azonkorú határozottan németesítő volt a társas kör, mely czéltudatoság nélkül is propagandája lett a német szellemnek és nyelvnek. Nem engede, hogy a magyar ifjúság Selmeccen magyarosítson, hanem éppen ő hasonította mind ezt magához, valamint az egyéb nemzetbelieket is.

A társas kör gyülekező helye a városon kívül eső ugynevezeit „neusach“ épülete volt. Tisztviselői: a praeses, a fuchs major, a cantus praeses, a pénztáros, a fuhrwerkek, s a saufcomissaerek voltak. A praeses képviselte a köröt, s az estélyeken souverain jog, volt a mulatság menetének meghatározásában, az ivások elrendelése vagy felfüggesszében. A fuchs major az első évesek vezére, közhengerjárója volt. A cantus praeses az énekeket tanította, kezdte meg és vezette. A fuhrwerkek kötelessége a leittasultak kritéleben, a saufcomissaerek azok hazaszállításában állott.

Ha szokásikkal a más nemzetbeliek a német mellett imponálni nem is tudtak, de a nemzeti jelleget minden nyelvük, minden viselcükben megtartották, az elsőt maguk között, a másodikat nyilvános szereplések, mulatságok alkalmával. Szájhagyomány a lengyel hallgatók festői viselcő és gavallérsgája, a melyben különösen az olaszok osztozkodtak velük leginkább.

A burschenschaft tovább egy századról dominált, de mellette látunk már a jelen század elején a magyar ifjúság részéről oly törekvést, a melyből kitetszik saját érvényesülésnek vágya. Megtámadni, a burschenschaft ellen fellépni seninek eszébe nem jutott, s az ujjtól csekély száma miatt nem is lett volna észszerű, hanem csak annyit akartak a magyarok, hogy

mint egy közös haza szülöttéi maguk között szükebb baráti kört alkitsanak.

Határozott jogyzökönyveket a magyar ifjúság külön vált működéséről nem bírunk, hanem egykoruk tanúsága szerint, s a selmeci ág. ev. lyceum történetének idevonatkozó helyéből következtetjük, hogy a magyar ifjúságot magában foglaló, annak érdekeit előmozdító egyesület már a század első negyedében létezett. A harmincasz évékből pedig biztos adatok alapján állíthatjuk, hogy volt magyar egyetet, úgynemevezett „selmeci akadémiai magyar literatnai társaság”, melynek tagjai nemsak akadémiai hallgatók, hanem lyceumi tanárok, tisztes városi polgárok is voltak, s az egyetet elnöke pedig minden a selmeci közélet egyik kiváló tagja; az utolsó 1847-ben Petyko András, bányatanácsos volt. A könenk áldásos működése a negyvenes évek második harmadában jelentkezik eklatánsan, mikor hizonyos Szláváért lelkésül 6 lyceumi tanulók, bányász, erdész hallgatók és tót kissasszonnyokból álló pánzsláv társa-ságot buktattott meg befolyásával. A szabadságharcz romboló elemei ezétszórták a békét művét, s a harczba hívó harsonák elszöllítötték a munkásokat.

A kör könyvírána alapszabályának értelmében az ev. lyceumra maradt. A magyar ifjúság soha nem hallgatta el érzelmeit. 1848-ban folyamodott az erdézseti szak *hallgatósága* a magyar kormányhoz, hogy magyar nyelven is tartassanak előadások, mire a közoktatásügyi miniszterium tordai Lázár Jakab erdézsét nevezte ki segéd tanárrul, aki először adott elő az akadémiai magyarl.

A szabadságharcban is volt része és tényleges szerepe a magyar akadémikusoknak. Beniczky Lajos kormány biztos toborzott belőlük egy csapatot. Turóczi-Szent-Mártonnál a felbújtogatott tótok ellen, Körömcénél pedig a rendes császári hadakkal szemben mint önkényes tüzérek működték. Világos után nem is jöhettek a jó érzelmü és loyalis selmeczi bányahatoság területére, mert csak azok vételekkel fel hallgatókul, a kik reversalist tudtak kimutatni, hogy nem voltak a *lázadók* között.

A szabadságharcz lezajlása után egyideig semmi egyetlen nem találunk. A Bachuralom kedvezett a burschok kicsapongáainak, hanem a magyarok bánatos letargiába süyledtek, s a nagyidai cigányok irojának hangulata vett erőt lelkeiken. Megemmisült az irodalmi társaság, s minden komoly törekvés helyét korcsomákban való titkos gyülekezés, tiltott dalok mellett való bústulás fogalta el. 1850-ben alakult a „Holló Zugoly“ (Krähwinkel) asztaltársaság, melynek tagjai apró lebujokban gyülték össze, ha volt elég tény: t. i. étel és ital.

A magyarok legjobban rokonszenveztek az olaszokkal. Jelenleg is beszélnek helyben bizonysos Francesco Zampari (1856) bányász mérnök hallgatóról, akit leosztott a Bezirkscsomissár a rebellis Kossuth notáért, s aki végteré is megszökött Olaszországba a Garibaldi zászlójára alá.

1862-ben akadtunk nyomára a magyar ifják egyesületi törekvéseinél. 1862 Október 10-én Wagner Vilmos, Hermann Emil, Mikó Albert, Kubacska Hugo és Schneider Sámuel akadémikusok egy „társalgási és olvasókör“ felállítása iránt folyamodtak az akadémia tanácsához, mely az alapszabályok feltérjesztése után hajlandóságot mutatott a közmegnyitásra engedélyt adni.

Az alapszabályok feltérjesztettek, s a tanári kar engedélyét a budai m. k. helytartótanács 1863. május 21-én kelt 36.323. számú leíratában az alapszabályok jóváhagyásával állandósította.

A társalgási és olvasókör együttesen az „általános társaság“ nevet viselte, melyből azonban 1871. okt. 29-én Kovács Gyula elnök és Nagy Gyula jegyző kezdeményezésére az ifjúság egy része elszakadt, s külön olyasokról alapított. Az általános társaságban dominált a bursch-felfogás, hiszen még 1877-ben, feloszlása előtt utolszor javított alapszabályainak egy pontja (12. §-ban) megengedi, sőt elrendeli, hogy az elnök a mulatság megzavaróit karhatalommal eltávolítsa.

Az általános társaság 1872. máj. 1-én Früstök József elnök és Reichenhaller Kálmán jegyző által átdolgozott rendszabályokat nyújt be a tanácshoz, hogy magát reformáltnak nyilvánítsa s ez által tényleg vissza az elszakadókat vagy keltse fel azokban a megbánás érzetét.

Az általános társaság így is csak öt évig maradhatott fenn. Uj idők hajnalára virradt az ifjúságra; uj eszmék születtek, melyek az ósdi egyetek romjain óhajtottak szébb életet teremteni.

A magyar nyelv tannyei tétele nagy részt ütött a burschenschaft romeledge épületén, de azt megesemmisíteni nem képes, ha az egykor oly nemes czéli társaságnak erényei meg nem gyérülnek, s hibái meg nem gyarapodnak. Hiszen 1867 után még nyolc évig virágzott a német társaskör; annak tagjai már majdnem minden magyar ifjuk, s az akadémiai tanács legjobb indulattal viselkedett irántuk.

De a régi alakban nem volt meg a régi lélek. A burschenschaftok a napoleoni idők poroz „crényszövetség“-iból eredtek, de hol volt az erény, ha csak az erősakot és kicsapongást nem tartjuk az ifjúságban kedvesnek?

Az elszékelyesedést mutatja egysé clubbok (pl. Mistviech kompania) alkulásá, melynek fogadalmá volt az örökösi dorbézolás.

Erre mutat az ökölijog, mely terrorizmussá fajult az elnéző és tehetetlen rendőrsggel, az igen békés polgárokkal szemben. Ha valamely korcsmáros vagy iparos nem teszett csak egyetlen akadémikusnak, megkössönhette, ha csupán zár alá helyezték, a mi pedig sokszor bukását vorhatta maga után. Ha meggondoljuk a város kicsinyiséget, a hallgatók számát, s annak mindenüvé való befolyását. Kellemetlenül érintette az is a társas körön kívül állókat, hogy annak tagjai felsőbb hatóságok előtt minden előnyben voltak.

Ezen általánosan visszatetsző rendetlenségeken kívül a nemzeti érzés is sarkalta a *nyelvben is magyar* ifjúságot, mely szégyenlette, hogy mit sem tesz nemzetisége érdekekében, sőt indigénákat tűr és nevel. Mind inkább terjedt a gondolat, hogy minden idegen intézménynek ott kellene végeznie, hol Magyarország kezdetődik.

Csodálatos, hogy milyen lassan és milyen titokban indultak meg a társas kör elleni áramlatok. Védelmezte azt százados multja, hirneve, a büszke szellem, melyet tagjaiba öntött, az ellenzéknél pedig gyöngé fegyver volt a hazafásra való hivatkozás, mert az akkori studentek németül üzték ugyan járó-

kaikat, de szívük igaz magyar volt. A germanizálás vádja nyelvüket, szóá-saikat érheti, de érzelmeikre nézve rágalmazás volna.

Az ellenmozgalmat 28 akadémikus kezdte meg 1875 októberében; mind az olvasókör tagjai, kik a Weisz-féle kávéházban éjelenként tartották gyűléseket. Nyilvános támadásról szó sem volt, csak egy új magyar egyesület megakulásáról szóló eszmények terjesztéséről. De az események gyors fejlődésnek indultak.

Nevezetesen az erdélyi olvasó-kör november 1-re a kegyelet ünnepén elhalt tagtársuk Barabás Dániel sirjánál való szónoklással Vörös Ferenczet, a schachttisták nyílt ellensegét bizta meg. Vörös, aki bízott eszméinek igazságában és bizott ékeszsőlásának hatásában, a mindenlő mondott gyászbeszéd után melyet az egész ifjúság hallott, a következő felszólítást rögtönözte : „Es most engedtessék meg nekem, hogy e helyen születeitt legbensőbb érzésemnek adjak hangot.

Ez az örömmé érzése a fölött, hogy e helyen együtty látom nagybirú akadémiank ifjúságrát párttárnyalat nélküli. Legkevésbé sem sértöm meg emlékét a földben pihenőknek, ha öröömönkhöz azon vágyat csatolom vajha e helytől mindenikünk magával vinné az *egyesülés magasztos eszméjét*. Halottjaink, az akadémiai ifjúság halottjai, oly békén alusszák egymás mellett öröklálmukat!

Szolgájlon ez jelképül mindenjunknak a békülésre s hasson mindenikünk arra, hogy a válaszfal, mely az ifjúság között fennáll, ledöntessék.

Fontoljuk meg, hogy az idő erősítő és szívőssé teendő e válaszlat; fontoljuk meg, hogy önerdekekünk parancsolja, hogy egymásnak kezet nyújtsunk; fontoljuk meg, hogy vezetőink jóakaró támogatása és a világ helyeslő itélte kísérleti egyesületüinket.

Essék bár megrovás alá szavam, kimondottam s ujra hangoztatom, egysülvünk még ez érben; itt az idő most vagy soha!“

A beszédet mindenkit oldalról megdöbbenés követte. Mig a schachttisták merész támadásnak vették, addig a kiszebbsegé koldulásnak gondolta. Bár a szónok személybiztonságát alig tudták barátai megvédeni, a füstös fáklya fényénél, sötét temetőben uj idők alapja lön letéve. A beszéd a schachttisták nagy részét gondolkodóba ejtette.

Sokan kérdeztek magukban: mert néznek engem idegennek, holott az nem vagyok? Talán ez a különç viselet, a név tesz azzá? Vesszenek a külsősgök, ha hamisak.

Másmáig reggel körülbelül 50 akadémikus kereste fel Vörös Ferenczet, aik egy általános ifjúsági gyűlés összehívását kérték az ő vezetése alatt.

A gyűlés az nap este, November 2-án a Marschalko (Semberi)-félé ház nagytermében összült és éjjeli 12 órára 88-an kimoudották az egyesülést; a bursch és a magyar hallgatók egy közös „Magyar Társaságba“ léptek, melynek alapszabályai még ez éjszaka két órájára elkészültek.

Az egyesülés így hát m”gtörtént. A schachttisták ügye verességet szerezett ugyan, de még meg nem bukott.

Az egység, a szoros testületi szellel, a schachttisták ügye verességet szerezett ugyan, de még nem bukott.

nagyobb védőit kedvetlenség, a lemondás, vagy közöny érzései ostromolták.
A schacht még évig haldoikkott.

Egykorú feljegyzés szerint *Amphibia* álnévvel egy schachista a következőket tette közzé : „Deczember 3-án tartott gyűlés határozatából a schacht társaság feloszlattatott és az utolsó schacht-tag megtartását 1876. Deczember 10-ikére tűzte ki, a mely a schacht tagok nagy tüntetésével végződött.

1877. Február 3-kán ezen feloszlási ünnepség pomppával tartatott meg.^a Az a bizonyos deczemberi ülés tényleg megtörtént a társas kör korcsmájában, melyen az utolsó vótumot a kéményen keresztül kiáltották be. Ez az egy szavazat buktatta meg hivatalosan a schachtot.

A Burschenschaft fehér, zöld, fehér színű, ezüstös „Glück auf!“ felirású zászlója, jegyzőkönyvei, névkönyvei egy vidéki körre, a „Szepesi Társaság“-ra szállottak át. A fuchosok jelvényét, a rókát eltemették, a sörös stiblit összetörtek. Vége volt a romantikának.

A magyarositók küzdelmét a kormány is sankcionálta, nevezetesen 1877-ben kelt 13.803. számu pénzügyminiszteri rendelet értelmében minden német diákszokásra emlékezetető dolgot betiltott.

A régi gárda lemondással vette a dolgot, de hogy nem szivesen tette, kilátszik a schacht egy névkönyvéből, melybe az eltávozó hallgatók írták neveiket, s mellé néhány szó megjegyzést. Mindjárt a bekezdő lapon „pereant reformatores“ felirás van. Továbbiak között a fenti *Amphibia* névvel aláírt verset igatjuk ide:

„Wo sind die schöne Feste,
Die man einst aufgewichst?
Versetchwunden, — und die Reste
Sind auch nun bald verwischt!“^b

A könyv vége felé : „Szomorúság, hogy ilyen időket meg kell élnünk, a mikor a barátság és testvériségnek fel kellett oszolnia.“ (Szepesi könyvtár.)

Végső küzdelmekben van valami megkapó és jól jóvendőlték, midőn a barátság és testvériség feloszlásáról beszéltek. Mintha mai napokban csak különös volna az, a mi náulk legizazabb való volt. Nem csak a hallgatók egymáshoz való viszonya, de pozíciója is megváltozott. A mint tulcságos férfiasságra kapott a schacht, úgy szoktak a mai rendszer középiskolás szellemeire.

Kár, hogy tündeznek a napok, mikor előjárónak szeretetből, belátásból engedelmeskedik az ifjúság, nem csak rideg kötelességből. Az igaz, hogy amugy halátlanabb a vezetés, mert az előjáró teljes öszinteségét kivánja, de magasztosabb szabad szelleménél s azon ténylel fogva, hogy egyenes lelkü polgárokka, igazi férfiakká emelte a még kezdetben zs nge ifjúságot.

A vita moderna más irányban is hatott a schacht bukása óta. A kedélyesség helyett feszes, nagyvilágias stílus ömlik el a selmeci társadalom ; a patriarchalismus napról-napról pusztul. Nem csoda tehát, ha néha-néha felcsendül mulatozó akadémikusok körében egy-egy régi diákk-nota, melyben nem a német-ségek, de vaskorának emlékéért lelkesedik.

A Burschenschaft elnökei 1858-tól fogva a következők voltak : Herchenröther Albert, Ladislau Szontagh (alias Csimboraszó), 1859, László József

(Baka) 1860, Gustav Oelweissz (Chokney) 1861, Arnold Scholtz (Canis) 1862, Gustav Ringel (Scandal) 1863, Viktor v. Dapsy (Brodsitzer) 1864, S. Tapscher (Canis II. alias Tink) 1865, Johann Luley (Lolla) 1866, Frantz Kulla (Schütt II., Hauptmann) 1867, Alexander Böhr (Csimboraszó II.) 1868, alsomátyásfalvi Matyasovszky Jakab (Keeske) 1869, Karafiat Emil (Makaroni, Kazzo) 1870, Mészáros Aurél (Abt von Philipsbronn) 1871, Josef Hora (Bibesco) 1872, Adalbert Novák (Salamander) 1873, Alexander Maltz (Moré, Imo) 1874, Albert Jávorszky (Csimboraszó IV. Integral) 1875, Ludvigh Márkus (Spezzi, Loppsz) 1876, Karl Góbián (Schmekes, Care) 1877, Julius Veisz (Bibesco, Jönköppings).

Az ifju „Magyar Társaság“ 1876-ik évben zászlót kapott. A lobogó nemzeti színű, a nyél fehér, valamint a zászlón levő szalagok is, melyek egyikére „Tudományos szolgáld a hazát“ jelszó, a másikára pedig „Péch Emma 1876“ szavak vannak arany brillantinallal kivarrva.

A zászlóanya Péch Antal miniszteri tanácsos, bányaigazgató úr neje volt. Ezt a zászlót, miután a magyar társaság az általános társasággal egybeolvadt, csak 1879-ig használták, s jogszököny szerint Balajthy Barnabás ifjúságkori elnök két tanújelentében átvette Litschauer Lajos bányatanácsostól 1883. június 30-án, s az ereklye az ifjúsági kör könyvtárában őriztetik.

A magyar Társaság csak négy évig állott fenn, mert 1879. április havában Br. Feilitzsch Arthur magyar társasági és Tavi Gusztáv általános társasági elnökök alatt a két egylet összeolvadt a mai „Akadémiai ifjúsági körré“. Az ifjúsági kör alakuló közgyűlés 1879. május 22-ikén tartatott meg Demárcsek Béla első ifjúságkori elnök vezetése alatt.

A magyar társashagnak mindenössze négy vezetője volt: Vörös Ferencz, Herepej Árpád, Staudner Jenő, br. Feilitzsch Arthur.

A burschenschaft helyisége a városon kívül eső Schacht körçsma volt, de külön kávéházat is birt az ifjúság, ez a Steltz Flórián kávéháza volt, 55 évig egy és ugyanazon tulajdonos kezelése alatt. A felső Selmeczen, a város kapuján kívül egy aknaház mellett áll a már rozoga Schacht körçsma. Kopár, sziklás helyen, a lehető legrosszabb fe járóval, úgy hogy csodálkozunk: miképen volt kedve s téli időben éjjel elszántsága az ifjúságnak ezt a nyaktörő utat megtenni? Talán elzárkózottságának, talán ötletes kedvének volt kifejezője ez az elszigetelt kuria? Az épület belseje a következőkben adható. Az ajtó, a fűbejárás felett belül a mindenható „Tempus“ szó van festve, melynek az az értelme, hogyha valami *megkaptható* tárgyra kimondom, az az enyém lesz. A bejárástól balra hatalmás vaskályha áll, ugyanezen az oldalon a mellékszoba ajója; jobbra pedig a terem négy ablaka van, melynek közei német bányász és erdész dalokkal irvák tele. (pl. Schröd ist das Bergmannsleben, herrlich ist sein Lohn!) A homlokzattal átellenes falat egy freszkókép díszíti, melynek közepébe a német egyetemi ifjúság deák nyelvű, ünnepi dalának első versszaka van festve:

„Gaudemus igitur,
Iuvemes dum sumus,
Post iucundum iuventutem,
Post molestam senectutem
Nos habebit humus.“

A falak meszelése lehullott, megbarnult; a gerendák, melyeken számos felirás elmosódott nyomai láthatók, igen korhadtak, porosak, füstösek. A nagy ivóból egy oldalszobába, onnan egy kamarába léphetni. Hanem ezek csak voltak így, a mennyiben az állam 1895. októberében bányászaltisztı lakást esináltatott a Schacht épületéből.

A „Magyar Társaság“ alakuló és gyülekező helye a Weisz-féle zug-czukrászda volt, melyet később a Fritz házban Molnár nevü koresmáros által nyitott helyiséggel cserél fel. Az 1879-ben alakult „Ijusági kör“ a Szent-háromság-téren vett ki önálló körí helyiséget, melyet mai nap is az bír. A lakás kártya-, olvasó-, étkésző-, könyvtár- és szükséges mellékhelyiségekből áll.

Állítólag a Magyar és az Általános Társaság egyesülésekor, hogy a mul-tak vizsályt okozó emlékei megszemmisítjenek, mindenkit részről elpusztították a jegyzőkönyveket. Elég meggondolatlan és kegyeletlen eljárást, ha a történeti hísgég elhallgatása mellett azt is hozzávessük, hogy Debreczeni Márton és Szlávi József, Renémy Ede és más jelenseink kéziratát is elnyesztek adták.

Az „Ijusági kör“ közgyűlése első ízben az 1879—80-ik iskolai évben hozott alapszabályokat. Alapszabályokon kívül azokkal egyenlő érvényre emelte a következő határozatokat:

1. Beteg akadémikusokhoz elnök ápolókat rendel a kör tagjai közül, aik az ápolás sorrendje szerint neveiket bejegyzik s arról pontos jegyzéket taroznak vezetni. (1879. május 28.)
2. A kör helyiségeben semminemű kártyajáték meg nem engedtetik (1880. jan. 18). E határozatot az 1885-iki alapszabályok törlik.

3. *Bünnádi és bocsületbeli* ügyekben a közgyűlés által hozott ítélet meg másitható s annak kihirdetése után többé közgyűlés tárgyat nem képezheti. (1881. júl. 10.)

Az alapszabályok először Schreiber Ferencz, másodszor Réhling Konrád elnöklése alatt, 1885-ben, illetve 1894-ben javítattak és bővítették ki. Utóbbi alakban ez ideig feliső hatóság állal még nincsenek jóvá hagyva.

Az ijusági kör, mint az egész ijuság képviselője, testületi szelleménék ébrentartója, a hazafiság eszméjének terjesztője minden nyilvános ügyben, melyek fentiekre vonatkoznak eljár.

Hazafias ünnepélyeket rendez; jelesen október 6-díkán, március 15-ikén és Kossuth Lajos halálának évfordulóján.

A március 15-iki ünnepély sorrendje állandón a következő: délelőtt istenitisztelet a Mária menybenemelének templomban, a mikor is a misénél a szolgálatitélt akadémiai hallgatók végezik. Tizenegy órakor matiné a városi vigadóban. Délután $\frac{1}{2}/3$ órakor nyilvános szónoklás és ének a Szentháromság téren. Ezt követi az egész ijuság zászló alatti kivonulása Székánára, hol az 1849-ben elesett honvédek sirját megkoszorizza és felette imát mondat. Este az ijusági kör által nyilvános estély tartatik.

November 1-én kivilágítja az elhunyt akadémiai hallgatók sirját; oda testületileg fáklyás menetben kimegyen.

Minden évben december 8-án hangversenynnel egybekötött irodalmi estélyt rendez; néha márciusban műkedvelő színi előadást. A körnek hivatalos estélyei: októberben ismerkedési, a március 15-iki, a május 12-iki, mikor az ujonnan választott tisztikar bemutatkozik, végre a búcsúestély.

A felső magyar iskolák, vagy szakjaink küldötségébeő küld képviselőt az akadémiai ifjúság részéről. Igy 1880-ban Rudolf trónörökös esküvőjére hat taggal, ugyancsak ez évben Wagner Károly fördőmester temetésén megingt annyival, az aradi várban-szobor leleplezésénél két taggal, Bedő Albert 25 éves jubileumán négy taggal, Kossuth Lajos temetésén tizenkét taggal, az 1892-iki pesti, és az 1895-iki debreczeni diákok-kongresszusokon két-két taggal volt képviselve.

Jelenleg a kör következő újságokat hordatja:

Budapesti Hirlap, Pesti Hirlap, Egyetértés, Magyar Hirlap, Fővárosi Lapok, Selmeci Hiradó, Selmeci Hetilap, Felvidéki Hiradó, Honti Lapok, Südungarische Reform, Zipser Bote, Egyetemi Lapok napi-, illetve hetilapokat; Magyar Salon, Budapesti Szemle, Über Land und Meer, Sport-Lap, Osztrák-magyar monarchia írásban és képhen folyóiratokat; Borszem Jankó, Urambátyam, Flicgende Blätter élcílapokat s végre a következő szakközösségeket: Erdészeti Lapok, Bányászati és Kohászati Lapok, Természettudományi Köny, Történelmi Lapok és Vadászlap.

A kör alapító tagja: az Emkénék, a F. M. K. E.-nek, a tescheni magyar társaságnak, a Bányászati és Kohászati egyletnek; az Erdészeti Egyesület, a Földtani társulat, a Természettudományi társulat, a Kárpát egylet, az országos diákszövetség rendes tagja stb.

A jelenlegi impozáns zászlót az 1879-dik évben csináltatta a kör. A zászlóanya ű méltósága Soltzné Heinez Emma urnő volt. A teljes selmezi hölggyek is közreműködtek a diszes jelvény elkészítésében. A zászló halvány nemzet színű selyem, a bányászat és erdészeti bordeaux bársony alapon fekvő, arany himzesü czimereivel, a két címer között a magyar koronával. A zászlón két, egy piros és egy kék szalag függ, az előbbin „Erdész üdv!“ az utóbbit „Szorense fel!“ hímzett felirásokkal. A lobogón „Tettoitek zengjék a haza dicső nevét!“ felirás olvasható. A zászlónyi fehér színű s rajta tiz centiméter távolsgában kis arany pajzsok vannak, melyekre a zászlóanya és a zászlóleányok, egy bányatanácsos, a selmezi polgármester és a kör néhány tisztselvisejének nevei vannak bevérsre, úgymint: Soltz-Heincz Emma, Seefranz Gusztáv, Péch Antal 1879, Osovszky Vilmos, Benda Aranka, Dettrich Olga, Dimák Ilka, Divald Jetti, Fischer Berta, Hrensic Kornél, Kaldrovich Ilona, Kállich Vilma, Laukó Kamilla, Litschauer Teréz, Péch Emma, Péch Ilona, Pöschl Evelin, Schnör Ilona, Schmutzner Janka, Schréder Emma, Szikrai Irma, Szlamka Anna, Titze Hermin, Vizner Emma, Zárecki Jeni.

Az ifjúsági kör mindenha ellenőrizője volt tagjai bocsátóknak és hazafigurának. Mivel hazafias tulbuzgóságában egy odiózus román ügyben a tettek ellen jogkörén kívül eső rendszabályokat akart érvényesíteni, kénytelen

volt az akadémia tanácsa a zár alá helyezés és más terrorizmus ellen rendeletileg lépni fel. (1885.)

Az 1891-ik évben a személyes összeütközések gyakorisága, a közgyűlések sznevédélyessége, a pártok magaviselete oly szorosan következményekre vezetett, hogy az akadémiai tanács kénytelen volt az ifjúság önkormányzatába belcavatkozni s gyilfíseit felügyelő tanár által ellenőrizni. E kiüldetéssel a hallgatók közszerezetében s feltétlen tiszteletében álló tanár, Fekete Lajos fördőtanácsos bizatott meg. Azonban már 1892. május 31-dikén ezen kötelék fel lóna oldva; Pauer János, az akadémia titkára kijelentette, hogy a tanács gy ámkodni többet nem akar, mert úgy tetszik, hogy a visszályok megszüntek.

Utóbbi időben nagy ünnepélyt tartott a kör az akadémia új palotájának felszentelésekor 1891-ben, a mikor Wekerle Sándor, Bethlen Gábor gróf miniszterek is meglátogatták Selmezet. Majd az 1892-dik év június 8-dikán Ő Felsége koronázási jubileuma alkalmából.

1895. májusában a kör ellen áramlatok indultak meg az ifjúság közt ; ugynevezett „anarkista“ parti szervezkedett. Hálá a végzetnek, hogy a hig-gadáság győzött. A vörös szalagot kissorította az áldozatkésség és ügybuzgó-ság s ha az ifjúságnak úgy tetszik, e nemes és neki tekintélyt kölcsönző egy-sület még sokáig elni fog.

A kör tisztviselői: elnök, alelnök, két titkár, pénztárnok, ellenőr, két háznagy, két közgyűlési és két bizottsági jegyző, fő- és alkönyvtáros, lap-kezelő, a dalárda és zeneegylet karnagyai, öt bizottsági tag. A bizottságnak 22 tagot számlál.

A tagok használatara áll egy 900 kötetes könyvtár. A körnek alaptőkéje nincs ; az évi pénzforgalom 3000–4000 ft közt ingadozik.

A mi felszerelés a kör helyiségeiben van, az mind az ifjúság közadakozásából vétetett s a körnek fennhatárával járók összes költségek az ifjúságot terhelik. A kör szervezetén, működésében javítani való alig van, csak azon újjástart kellene behozni, hogy a kör minden évben nyomatott jelentést temne közzé működéséről. Ennek egyrészt az volna haszna, hogy minden tisztsiselő érdemdussá akarná tenni szereplését, másrészt pedig az ifjúság élete, vivmányai, és serelmeinek ismertetését Magyarország közvélémeménynek lehetne átdani.

Az ak. ifjúsági kör elnökei 1879-től.

Kálnoki Bedő Albert diszelnök. Demárcsek Béla, Hammert Ágoston, Jákó Gyula, Linszky Károly, Delhányi Zsigmond, Veress József, Székely Mózes, Rignáth Ödön, Baliga Gusztáv, Balajthi Barnabás, Spotkovszky József, Regéci Nagy Andor, Schreiber Ferencz, Koller János, Szokoly Elemér, Jankó Sándor, Dávid Béla, Micske Gusztáv, Hoffmann Géza, Szilacsay Miklós, Neuherz Béla, Koller Károly, Papp István, Réhling Konrád, Zivuska Jenő.

Közgyűlési jegyzők.

Geszner Lajos, Gecse Benő, Benedek Kálmán, Veress József, Csanádi Attila, Székely József, Balajthi Barnabás, Halász Géza, Csorbics László, Schemmel Károly, Takács Miklós, Mikolás Vincze, Dokupil Adolf, Treter József, Hodicska Imre, Konkoly István, Ribényi István, Slavenszky György, Csepella István, Makula Károly, Nikkmann Emil, Harwich Ernő, Albert Ferencz.

Az akadémiai athléta-club története.

1860. évtől 1896-ig.

Közli: *Harvich Ernő.*

Az akadémíáinkon fennálló athléta-club eredetére 1860. évtől kezdve vannak adataink, melyek tanúsága szerint rendszeres egyletre még ez évben nem következhetetünk. Ugy látszik, hogy az eszmék, melyek a tornászat megalapítását eredményezték, csak az 1860. év végén kezdték érvényesülni. Két akadémiai polgár: Hampel Adolf és Cseh Lajos kezdeményezésére a „Leányvár“-ban testgyakorló órák tartattak; később a tornahelyiséget a jelenleg is fennálló „Zöldfá“-ba tétegett át.

Legnagyobbreszt a kard- és vitőrvívás gyakoroltatott, mely Böckh János – később osztálytanáros és a m. kir. földtani intézet igazgatója – vezetése alatt szépen virágzásnak indult. 1864. évben a lelkés tagok távozása után a testgyakorlás ügye hanyatlásnak indult. 1865-ben akadtunk nyomára egy akadémiai tornaegyletnek, melyet a Selmeccse visszatért Osch Lajos – jelenleg állami geologus – alapított, s egyúttal a tornahelyiséget a városi hatóság beleegyezésével áttétegett a mai helyére, az „Ó-vár“-ba.

A viváson kívül a sulyzókkal és szereken való tornázás is lendületet nyert és általánosabb jellegűvé vált, a mennyiben az akadémiai ifjuságon kívül a helybeli gymnasium s leányiskola növendékei is gyakorolták magukat a tornázásban. 1868-ban Schmidt Lajos akadémiai hallgató vitte a tornázás szerepét 1869. év végeig, minden felsőbb rendeletre a tornatanítás egy minősített tornatanárra bízatott. A város kötelesek volt a helyiséget berendezéséről gondoskodni s ezért az államtól 400 később 350 frt évi subventiot kapott. Ekkor lett tornatanárnak kinevezve Huber József, aki még most is ügybuzgó vezetője a tornászatnak városunkban.

Ezen évtől kezdve 1879. évig az akadémiai ifjuság mintegy kiszorítatott a város által a tornászat terülei, a mennyiben külön díj fizetése mellett elvezette volna csak a tornázást; holott a tornászatnak a városban való megalpitása akadémiai hallgatók érdeme. Halhatagon bár, de az adatok azt bizonyítják, hogy akadémiai hallgatók nem igen vették e külön kötelezettséggel járó szivességet igénybe, hanem kellett léteznie valahol egy „akadémiai tornaegyletnek“, melyre az 1880–81. évben bukkanunk, hol az „akadémiai viegylet“ indítványozza a vele való egyesületet. Valószínűleg ezen akadémiai tornaegyletek helyisége szintén az „Ó-vár“ volt, azonban inkább csak névleg állott fenn. 1874-ben a város felmentette az akadémiai hallgatókat a külön díj fizetése

alól, kérve őket egyuttal, hogy minél tömegesebb vegyenerék részt; de hogy nyert-e lendületet a tornászat, arra nézve nincsenek adataink.

Az 1879-ik évenben nyomára akadunk az „ifjúsági kör” keletkezésének, minden is a nevezett év április havában az eddig létező két kör, u. m. a „magyar társaság” és „ifjúsági egyesület” egyesült „ifjúsági kör” címmel alatt. A nevezett két kör mindenek külön „viegylet”-e volt ez ideig — mely évtől kezdve nem tudjuk, de e két kör egyesülése folytán egyesülték a viegyletek is „akadémiai viégylet”-té, mely a többi köröktől függetlennek nyilvánítottat. Ez időtájban tehát két testgyakorló körnek kellett léteznie, u. m. az „akadémiai tornaegylet”-nek és az „akad. viégylet”-nek.

A tornaegylet működésére nézve nincsenek adataink, de a viegyletnek rendszeresen vezetett jegyzőkönyve hűen tárho elénk a lekes mozgalmat, mely az egyet felviragoztatása érdekében megindult.

Az „akadémiai viégylet” elnökül 1879. év június havában Hoós Ernőt választotta meg, ki a következő 1879—80. évbén önkéntesi szolgálatát teljesítendő, az elnökségről lemondott, s helyette 1879. év október havában Lavotha Albert vette kezébe az egyet vezetését 1880. január 13-ig, minden magán-jellegű okokból lemondva tiszterről, melyet ügybuzgóssággal sa tagok legbensőbb bizalmával viselt, Kreminitzky Ottó választatott elnökké.

Ez évben tisztán a vivás gyakoroltatott és pedig ebben jártas tagok vezetése alatt. A kardvívást rendszeresen Bárdossy Antal és Csia Ignácz ; a vitőrvívást pedig Tétmajer László akadémiai hallgatók vezették tankönyv szerint. Heti órák száma 2, és pedig hétfőn és csütörtökön d. u. 6—7.

Az 1880—81. akadémiai tanévben az elnöki tisztet Linsky Károly vette. Már az első évben érezte az ifjúság az egyetek egyoldalusságát s jónak láttá a vivást a tornázzal egybekötni.

Ezen körilmény folytán indítványozta az egyséllést az akadémiai tornaegylettel. Ez azonban csak az 1880—81. akad. év végén ment teljesedésbe, a mikor a jövő 1881—82. évre elnökké P. Tétmajer Lászlót választotta a két egyetl egyesülése folytán létrejött „akadémiai torna- és vivóegylet”. Tétmajer elnöksége az új egyletet hatalmas ugrással vitte előbbre. A tagok szép számban jelentek meg a heti 4 órán, melyből 2 tornaóra s két vivóra volt. Említés törtenik a jegyzőkönyvekben az iránt, hogy még a tanársegédek is felkarolták a vivást és tornázást. Nagyobb mennyiségen szerzettetek be kardok, keztyük s egyéb vivó és tornázó eszközök. A jegyzőkönyvek szép számú közgyűlésekről tesznek említést, s ez éybén akadunk először nyomára az ac. ifjúság által rendezett s táncczsal egybekötött torna- és vivóversenyeknek, koszorúestélyeknek, ám bár az előző 1880—81. évi jegyzőkönyvek is említik, hogy a „verseny-zűk” jelvényei ugyanazok legyenek, mint az előző évben! „Négy koszorut tüzött ki az egylet; hármat a legjobb tornázónak (a nyujtón, korlátton és sulyemelésben) s egyet a legjobb vivónak. A koszorut a szépnem erre felkérít tagjaitól vette át a győztes. Mint pályabirák az akadémiai tanári kar tagjai s előkelő városi urak szerepeltek. A tagok egyforma öltözetben jelentek meg. Ez évben például fekete nadrágban s fehér ingben s a versenyzőknek ezen kívül külön jelvényük volt, melyet a mellükön viseltek. A tornacsoportok Huber József

városi tornatanár szervezte, ki ezért tisztelődjöt kapott sazegylet bizottmányi ülésén részt vett, mint tiszteletbeli bizottmányi tag.

A következő 1882–83-dik akadémiai tanévben elnök volt Hubert András ak. hallgató, aki bár minden elkövetett az egylet czéljának előmozdítására, eleinte a tagok részvétlensége miatt hanyatlani kezdett, de mégis sikerült az év közepe felé annyira felkelteni az érdeklődést a tagokban, hogy egy sikeres versenyt tarthattak márciusban, mely igen fényes lehetett a kiadások után itélve, melybe ezen verseny rendezése került s e mellett mégis szép tisztá jövedelmet nyújtott az egylet pénztárának. A verseny tánczmulatsággal volt egybekötve. E versenynen egy ötödik díj is tűzött ki, aki minden a hármon tornaszeren, ugymint nyújtón, sulzókkal és karfán leginkább kitüntette magát. Sajnos, hogy a versenyek eredményéről nincsenek feljegyzésekink, s így azokat nem közölhetjük, holott minden esetre érdékes volna nem tisztán a verseny eredményének, hanem egész lefolyásának is a leírása.

Az 1882–83. év végével a tisztújító közgyűlés Veress Sándort választotta egyhangulag elnökké; ugyanazon gyűlésen indítványoztatott már, hogy a „torna- és vivóegylet“ neve „athléta-club“ legyen s mint ilyen működjeik. Ez indítvány elfogadása egyelőre elhalasztatott. Az 1883. év október havától 1884. január 26-ig adataink nincsenek. Veress elnöksége idejében szintén tartott egy sikeres „tornabál“. Az egylet négy díjat, Beér Gyula egy 5-díket tűzött ki. Egyébként úgy látszik, hogy a tagok ügybuzgósága alaposan leapadt ez év folyamán.

Az 1884–85-dik akadémiai évben az elnöki tisztet egy igazán lelkes athléta : Beér Gyula viselte. Alatta szépen virágzott a tornászat és vivás és ritka előkelő bált adott az egylet, melyet már innen kezdve „akadémiai athléta-club“nak nevezünk, miután már Beér elnöksége kezdetén tárgyalásokra akadunk új pecsétnyomó beszerzése iránt, melyen „akadémiai athléta-club“ felirás legyen. A rendelkezésünkre álló csekély anyagból is biztosan következhet, hogy Beér Gyula azon elnökök egyike volt, kiknek clubunk a legnagyobb elisméréssel tartozik, mert behozta a rendet a club ügyeinek vezetésében. Igy meg kell említenünk, hogy elnöksége alatt a jegyzőkönyvek a legnagyobb rendben vezettek ; behozta, hogy a tagok irjak be sajátkezüleg nevüköt az akad. athléta-club névkönyvébe s így azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy már innen kezdve a tagok számát is közölhetjük. Ez éven például 100 tagja volt a clubnak. A vivás is lendületet nyert, melyre a versenyn 2. díj tűzött ki, velociped versenyre is ez érben akadunk először. A club vagoni viszonyai is jó állapotnak örvendtek. Külön vivótermet akartak a club számára berélni. Folytak is ez ügyben a tárgyalások a selmecbányai ipartársulattal, de nevezett társulat, mint az akkori jegyzőkönyv megjegyzései, nem viselteit annyi előzékenységgel az akadémiai ifjúság iránt, hogy heti 3 órára átengedte volna a termet.

Az 1885. évi április 12-diki gyűlés hozta azon helyes határozatot, hogy a nyári meleg hónapokban a club helyisége a korsolya-egylet engedélyével a korsolyatérre tétesék át, vivótermül az ott levő váróterem engedtetett át. Ugyancsak ez éven született meg a osónakázás üdvös eszméje, melyet

Regéczy indítványozott s egyuttal meg is bizta őt a club, hogy a csónak beszerzésével foglalkozzék s arról a clubnak jelentést tegyen. El is járt hiven e megbizatásban, de a csónakok magas ára miatt ez kivihető nem volt. A vivásban egy athl. clubi tag, név szerint B. Kovács Géza a gymnasiumi ifjúságot is oktató — ő igen ügyes vivó volt, s jelenleg is, mint haljuk, a nagybányai tornagyűlvet vívómestere.

Belei elnöksége alatt a rendezett versenyeken új pontokat látunk feltünni. Igy nevezetesen: sikfutást, távugrást, akadályversenyt. Ez évben kérte fel a club Dr. Schwartz Ottó m. kir. főbányatanácsot és akadémiai rendes tanárt diszelnökül, ki ezen tiszttet kézséggel elfogadta, s ma is érdeklődéssel, sőt mondhatjuk: lelkesedéssel viseli szíven a club felvirágzatására ügyét.

Tagok száma az ez évtől már rendesen vezetett névkönyv tanusága szerint 100. Kostenszky clubi tag egy érdekes felolvásást tartott pesti távgyaloglásáról. Elnök budzította, a tagokat vidéki versenyeken való részvételre, sőt a club küldött is ki egy tagot a szabadkai tornaversenyre: Kostenszky Pált, a club későbbi elnökét, ki 1885—89-ban vezette sikkerrel a club ügyeit. A tagok érdeklődése ez évben még jobban emelkedett, a mennyiben javaslatba hozatott, hogy a heti órák száma 6-ra emeltekké fel, s első ízben akadunk nyomára azon körülmenynek, hogy a club az akadémiai igazgatóság által megtervezett alapszabályokat szerkesztett. Sikerült versenyek ez évben is tartattak. Tagok száma 117.

1886—87. évben elnök Tírt Rezső. A vivást Kovács Géza clubi tag vezette a felső major nagy termében. Márciusban athl. clubi bál tartatott. Indítványba hozták, hogy a club tegyen a vidékre kirándulásokat, azonban a szép terv, nem tudni, mily akadályokba ütközött, csak terv maradt. Tagok száma ez évben 90 volt.

Az 1887—88-dik évben semmi új mozzanat nem tapasztalható, sőt ez évtől kezdve a tagok száma megesappant. Elnök Mikolás Vincze. Az athl. club ügye úgy ezen, mint a következő 1888—89. évben Róth Flóris elnöklete alatt a rendes mederben haladt. Az 1889—90. évben Tuzson János elnöklete alatt azonban már hatalmas lépéssel jutott előre. Nem is említve az igazán előkelő athl. clubi bálokat és mulatságokat — az elnök fáradozásainak köszönhető hogy az athl. club a régebben tervezett csolnakkázást megalapította; beszerzett egy csolnaktot s ez által kellemes elvezetet nyújtott tagjainak. A csolnak eleinte csakis akad polgárok által volt használható, ma már azonban jegyek válása mellett a városi polgárság is élvezheti a csolnakázás elvezetését, s e mellett testedző sportját.

1890-ből van egy irat a kezünkben, mely a körmöcbányai m. kir. pénzverő hivatal által kiállítva a versenyekre kiildött érmek értékéről szól. Dr. Schwartz Ottó diszelnök indítványára a club az eddig szokásban volt koszoru helyett a versenyekre ezüst és bronz érmet hozott javaslatba, a mi úgy anyagi, mint egyéb szempontból fölölte előnyös a koszorukkal szemben. Anyagi szempontból: a koszoruk 30—40 frtba jöttek darabonkint, s így 3—4 koszorú ára 100—120 frt volt, mig Körmöcbanya pénzverő hivatala egy darab bronz érmet 85 krajczáért s egy egy ezüst érmet 3 frt 76 krajczáért állított el. —

De más szempontból is elönnyel bírnak az érmek a koszoruk felett. Az érmek ugyanis szílárdsgáuknál fogva tartósabbak; mig a koszoruk levelei a szállítás alkalmával a legnagyobb vigyázat mellett is töredétek s jóval nagyobb helyet foglaltak el, mint az érmek.

A következő 1890—91. évben Bükkel János elnöksége alatt már a csolnákázás iránt való telkesedés akadémiai részről lelohatott, s már készült a club a csolnakkot el, vagy bérbe adni. Sajnosan tapasztaljuk, hogy ezen év volt a láncban az első szem, mely a hanyatlást megkezdette. A tagok száma 40—50 között válta közük s a versenyek lassanként már elmaradoznak. Még 1891. év nyári félévében tartatott egy verseny, de már a következő évben nyoma sem volt a versenyeknek s athlétabálonknak. A csolnak ott hevert a szárazon fedél alatt télen-nyáron, használata nélkül.

1891—92-ben Rimler Pál volt az elnök, ki maga elegendő földszintűt a club felélesztésében, de pártoltás hiányában a club hosszu időre álomba szenderült. Az 1892—93. évben Pfeffer Aladár elnöksége alatt még az első hónapban mutatkozott némi erdeklődés, de már a következőkben hétkéken át kongott a terem az ürességtől. Hiába várták a gyakorló eszközök, vasak, sulyzók, kardok a lelkies pártfogót, kinek néha-néha eszébe jutott volna, hogy a férfias erőt a férfinak ezt az ékes séget, a magyaros virtust fejleszze, müvelje. Hiába ! pusztul az erő s vele együtt az erény, a határozottság, a szellem !

1893—94-ben szintugy mint 1894—95-ben a club elnöke Remenyik Károly volt. Csak őszintén szólunk, midőn azt mondjuk, hogy neki sikerült az alvó testületbe életet lehelní s 2 évi működése után legalább egy jó állapotban lévő pénztárt adott át. Megmozgatott minden, a mivel osak remélte a clubot régi jó állapotába visszaállítani; tervben volt elég előnyös feltételek mellett egy vivómester szerződtetése 6—8 hétre, azonban a tagoknak igazán megrovandó tétlensége miatt kivihető nem volt. A csolnak azonban vizre bocsátott és meglehetséges jövedelmet hajtott a clubnak.

Ezzel elértek a jelen évet, az 1895—96-dikit. Jelenlegi elnök Róth Gyula, művezető s vivómester Harvich Ernő. A tagok száma 57, a mi elég szép százalék akadémiai hallgatókból, kiknek száma az ifj. körönélkönnyv szerint 154-re rug; s így egy harmadrésze tagja az athl. clubnak. A tornagyakorlatokat maga az elnök Róth Gyula vezeti, a vivást Harvich Ernő. A vivok száma 12.

Vivó-órák száma hetenkint 3 félóra; az óra másik fele tisztán tornázásra s a 4-ik óra szabad virásra és tornázásra fordítatik.

Nem érdemünket akarjuk előtérbé tolni akkor, midőn azt mondjuk, hogy „hála Istennek, az athléta-club él“; bárcsak buzdító beszédekkel s hogy ne mondjam — korteskedéssel tudjuk a tagok egy részét rábírni, hogy látogassák a clubot s nagy nehézen sikerült is öket felcsalunk, s ma már annyira meg kedvelték a tornázást, hogy szorgalmás látogatói a torna és vivó óráknak. Egy sajnos tapasztalatot azonban nem palástolhatunk el, s ez azon körülmény, hogy a vizsga hónapban a tagok majdnem teljesen mellőzik a tornázást, holott épen ez idő tájban volna szüksége a testnekek leginkább az edzésre. Egy része ment-

hető az által, hogy a koresolyatéren igyőkezik, — hogy ugy mondjuk — üdülni az egész nap szellemi munka után.

Hogy mi lesz a club jövője? nem tudjuk.

Nem követhet el az ifjúság önmaga ellen nagyobb vétket, mint mikor megfeledkezik legszentebb kötelességei egyikéről: a testedzésről. Régi nótát ismételnénk, ha a tornászat szükséges voltát akarnák fejtégetni; osak annyit kívánunk még, hogy adja Isten, hogy a tornaügy még osak ezután érje el aranykorát s akkor egészsges magyar ifjúsággal fog dicsekedhetni a jövő.

Az akadémiai segélyző egylet története.

Közli : Dr. Fodor László, bányatanácsos.

Az Akadémiai Segélyző Egyesület az 1867-ben megalakult s a beteg akadémiai hallgatók segélyezését célzó „Akademischer Kranken-Unterstützungs-Verein“-ból fejlődött ki. Ezen egyesilemek, melynek elnöke végig Fallér Gusztáv bányatanácsos, akad. tanár volt, s bizottsága hat tagból, s pedig 4 bányász hallgatóból (1 magyar, 1 német, 1 lengyel, 1 cseh), 1 erdész hallgatóból és a jegyzőből állott. 1868. nov. 22-én tartott ülésen Hollóssy Floris bizottsági tag azt a tervezetet mutatta be, mely szerint ez a betegsegélyző egyesület általános segélyző egyesületté alakuljon át. A gyűlés a tervezet tanulmányozására 5 tagú bizottságot küldött ki; mivel azonban az egyesület csekely (nehány száz frtnyi) vagyonra nagyobb segélyezést nem tett lehetővé, a tervezet csak 1870. márcz. 2-án tartott gyűlésen s pedig ismét Hollóssy Floris sikertére valósult meg, a mennyiben a gyűlés elhatározta, hogy a szegény akad. hallgatókat rendes havi segélyezésért való folyamodásra szolítja fel, s egy év alatt 180 frtni ilyen segélyezésre fordít. A következő (április 6-án tartott) bizottsági gyűlés a segélyezést meg is kezdte, s április hora 31 frtot szavazott meg.

Ugyanez év aug. 2-án nyertek megerősítést az egyesület alapszabályai, melyek szerint az egyesület célja : „az akadémia szüköködő hallgatót készpénzzel, vagy más módon, különösen betegségek alatt gyógySZerek, s ápolási költségek fedezése által segíyezni“ ; a szabályok értelmében továbbá minden akad. hallgató kötelezettséget az egyesület tagjára lenni, miért is a beiratásnál 3 frtot fizetett (ezen tagdíj 1875-ben 5 frira emeltetett).

1875-ben a selmecbányai hölgék a „Selmecei akad. betegápoló egyletet“ alapították; minthogy tehát a szegény akad. hallgatók betegápolási költségeit azóta az egyesület viseli, az Akad. Segélyző egyylet tisztaan csak rendes havi, s esetleg rendkívüli segélyek nyújtására, valamint figyelembe vehető körülmények mellett a gyógySZertári költségek fedezésére szorítkozik. De az egyesület 1875. évtől kezdve orvost választ a tagjai számára; az egyesület orvosi voltak, (s pedig 1875—1885. évi 150 tiszteletdíjjal): 1875. okt.—1878. márcz. Dr. Tóth Imre kincstári főorvos. 1878. márc.—1882. okt. Dr. Kapp Jakab, tiszteletbeli városi tiszti orvos, 1882. okt.—1883. okt. Dr. Bardos és 1883. óta Dr. Stuller Gyula kincstári főorvos (s pedig 1885. okt.—1892. márc. évi 250 frtnyi, ezentul évi 200 frtnyi tiszteletdíjjal).

Az egyesület vagyona szaporítására évenként rendezett

Tánczestetű tiszta jövedelme volt:

Év	frt	kr
1872	525	86	1878	176	56	1884	101	15	1890	220	83
1873	200	51	1879	61	31	1885	40	38	1891	40	70
1874	105	09	1880	109	43	1886	—	—	1892	106	59
1875	248	72	1881	30	55	1887	78	08	1893	81	76
1876	151	62	1882	—	—	1888	—	—	1894	118	62
1877	62	82	1883	269	26	1889	28	26	1895	154	98

Említendő, hogy a selmeczi két pénzintézet a Segélyző Egyesületet évenként kisebb-nagyobb (10 – 25 frtnyi) adományban részesít.

Az egyesület vagyona volt:

Év	frt	kr
1871	1462	16	1877	343	67	1883	4885	36	1889	6248	62
1872	2395	27	1878	3595	67	1884	5123	37	1890	6435	48
1873	2456	58	1879	3702	80	1885	5230	07	1891	6539	50
1874	2835	83	1880	3781	95	1886	5475	33	1892	6803	71
1875	3193	40	1881	3996	73	1887	5569	07	1893	7023	98
1876	3292	21	1882	4434	06	1888	5840	05	1894	7316	62

Segélyezésre fordítatott:

Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr
187 ² / ₃	419	—	187 ⁸ / ₉	496	—	188 ⁴ / ₅	960	—	189 ⁰ / ₁	565	—
187 ³ / ₄	365	—	187 ⁹ / ₈₀	588	—	188 ⁵ / ₆	987	—	189 ¹ / ₂	612	—
187 ⁴ / ₅	503	—	188 ⁰ / ₁	594	—	188 ⁶ / ₇	918	—	189 ² / ₃	608	—
187 ⁵ / ₆	563	—	188 ¹ / ₂	716	—	188 ⁷ / ₈	784	—	189 ³ / ₄	594	—
187 ⁶ / ₇	677	—	188 ² / ₃	703	—	188 ⁸ / ₉	787	—	189 ⁴ / ₅	614	—
177 ⁷ / ₈	600	—	188 ³ / ₄	853	—	188 ⁹ / ₉₀	736	—			

A Selmeczi Akad. Betegsegélyző Egyesület vagyonát 1884-ben az Akadémiai Segélyző Egyesületnek adta át oly föltétellel, hogy a tőke kamatait szegény betleg akad. hallgatók gyógyszertári költségeire használhatassanak föl, a tőke pedig, ha a betegápoló egyetet ujjból szerveztetnék, ezen egyletnek annak idején adassék át. Ezért Egyesületnek, melynek elnöki tisztségét elejétől végig Farbaky Istvánné, fajkürthy Kürthy Piroska urnő viselte,

vagyona volt:

Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr
1875	502	86	1885			1889			1418	17	1893
1876	614	—	1886			1443	38	1890	1366	69	1894
1878	837	13	1887			1371	04	1891	1385	97	1895
1884	1404	02	1888			1398	54	1892	1482	13	1892

Az akadémiai Segélyző Egyesület elnökei a következők akad. tanárok voltak: 1871-ig Faller Gusztáv bányatanácsos, 1876-ig Dr Schenek István főbányatanácsos, 1891-ig Solcz Gyula főerdőtanácsos, ez idő óta Dr. Fodor László bányatanácsos.

A hallgatók közt fennálló különböző vidéki körök.

Említett nagyobb általános társaságokon kívül vannak még kisebb u. n. vidéki körök, melyek Magyarország egyes kerületeinek, megyéinek, sőt városainak fiatal vannak hivatva szorosabb egyesülsére inteni. Valjon czélsszerű ezen decentralizáló természetű körcskék fenntartása az ifjúság egyetemes érdekeinek szempontjából, azt e helyen vitatni nincs szándékunkban, de annyi tény, hogy jobb volna minden igyekezetet, tehetséget, vagyont és áldozatot az „Ifjúsági kör” felvirágzására fordítani. Mint a vidéki körök példányképének, a dunántúli körnek történetét, czélját bővebben adjuk, mig a többieket csak kivonatolva.

A mi a czél illenti, ebben minden vidéki társaság megegyező, tehát elég lesz, nehogys ismétlésekbe essünk, az elsőt kiütünhetni.

I. A dunántuli kör története.

Kölli: *Taufer Ödön.*

A „Dunántuli kör” 1879 óta van. A kört Jákoy Géza, Balogh Kálmán, Kiss Béla, Csupor István, Kondor Sándor, Nesnara Jenő bányászok alakították meg: első elnökévé Balogh Kálmánt, jegyzővé Jákoy Gézát választotta meg.

Az alapszabályok elkészítésével Jákoy Géza jegyző lön megbizva, ki erre megbizatásának oly gyorsan és oly sikkerrel felelt meg, hogy az alapszabályok már 1879. év május 20-án, miután egy gyűlésen felülvizsgáltattak, az akadémiai igazgatósághoz jóváhagyás végett felterjeszthetők voltak, és az általa készített alapszabályok kevés változtatással ugyan, de az ó összeállítása szerint ez ideig is érvényben maradtak.

Ezen alapszabályok szerint a kör célja: (2. §) a kebelébe fogadott tagok szakképzettsének megkönyítése, s a szegényebb sorsúknak tehetőség szerinti segílyezése, továbbá: tagjai közt a bensőbb barátságnak fejlesztése.

A 11. § szerint a körnek fenállásához 10 tag kell; az esethen, ha 10 tagnal kevesebb lenne vagy, ha a tagok részvétlensége miatt magát tovább fön nem tarthaja, feloszlik és pénzbeli vagyona az akadémiai segélyzű egyesiletre, ingó vagyona (t. i. könyy- és szertára) pedig az akad. ifjúsági körre száll.

A körnek 1882. év március 29-én tartott ülésen jelentette Kiss Ferencz elnök, hogy az alapszabályok ugy az ó, mint hivatalbeli elődei többszöri sur-

getés daczára esak most érkeztek vissza a kör elnökségehez az akad. igazgatóság jóváhagyásával, melyeket a jegyző felolvásván, elnök buzdító szavakkal kírja a tagokat azok szigorú megtartására, s a kör érdekeinek szívükön való viselésére.

Az 1884. év október 19-én Godina Lajos elnökkéte alatt tartott közigyűlésen elhatározhatott egy körí címer festése, mely azonban csak 1888. évben (Kaan K. elnöksége alatt) készült el. A címert, mely egy félf cserkoszorún álló Pannóniát ábrázol, Balogh Vilmos kőri tag festette. A cserkoszorúban igen ügyesen vannak a dunántuli vármegyei címerei beillesztre.

A címer olajfestés csinos kerettel ellátva, az akad. ifjúsági kör nagytermében van elhelyezve. Ugyancsak az 1884. év október 19-i gyűlésen vételett fel a körbe két horvát származású hallgató (Seculik Vladimír és Simátorics János I. éves erdészek) azon indokkal, hogy így azok magyarosodása gyorsabban fog megtörténni. Horvát ifják ezután bármikor beiratkozhattak a körbe rendes tagul.

Az 1887. év december 1-én tartott ülésen a haza távozó dunántuliaknak gyűjtő-ívek adattak, melyeken befolyó összegből egy könyvtári szekrény szerzettet be. 1889. november 16-én határoztatott el egy elnöki szalag himzetese. Gözszy elnöksége alatt áttdolgozott alapszabályok 1890. április hó 25-én hagyattak jóvá az akad. igazgatóság által.

Ezen alapszabályok az 1879. május 20-án keletkezett alapszabályuktól némi változások által különböznek. A Dunántuli kör elnöki szalagja, melyet 1890-ben Divald Agathha urnó készített, nemzeti színű selyem Magyarország arany himzésű címerével és „Üdv Pannóniának“ körirattal. A „Dunántuli kör“ szokásában, mulatságában, tagainak származásához hivén első alapításáról fogva mai napig törzsgyökeres magyar. A kör segélyezésre szoruló szegény tagjait tanulmányai könnyebb folytathatásra végett a szükséges tankönyvekkel látja el, mely cízel elérhetése régeit egy bányászati, kohászati és erdészeti szakmunkákból álló kézi könyvtár áll rendelkezésükre. A pénztár is elég rendezett viszonyok között áll és e sorok írása alkalmával pénztári készletünk 40 frtot tesz ki.

Ez estélyek vagy nyíltak, vagy zártak.

A k. t., hogy egymásnak emléket nyújtsanak, évente egy csoport fényképet készítetnek, melyből egy példény a körí albumba helyeztetik el.

Táblázatos kímutatás.

A „Dunántuli kör“ tagjairól és tiszviselőiről.

1879. április 24. tagok száma 10 (?), elnök Balogh Kálmán. 1879—80.
t. sz. 17, Kiss Béla elnök. 1880—81. a t. sz. 25, elnök Linszky Károly. 1881—82.
t. sz. 31, Kiss Ferencz. 1882—83. a t. sz. 29, elnök Gianane Virgil. 1883—84.
a t. sz. 22, Halász Géza. 1884—85. a t. sz. 45, elnök Godiana Lajos. 1885—86.
a t. sz. 48, elnök Tompa Kálmán és Nick Mihály. 1886—87. a t. sz. 38, elnök
Kaan Károly. 1888—89. t. sz. 45, elnök Szabó Ferencz és Móré László.
1889—90. t. sz. 40, elnök Schuszter Lajos, később Gózsy Gyula. 1890—91.

t. sz. 31, elnök Vernes György. 1891—92. t. sz. 36, elnök Molnár István.
1892—93. tag. sz. 38, elnök Biró Zoltán. 1894—95. t. sz. 26, elnök Fozman
Gyula. 1895—96. t. sz. 27, elnök Tauber Ödön.

Bánátia.

Közli: Becker Alajos.

Ez a kör igen régen, mondhatni majdnem egyidejűleg az akadémiaival alkult meg és pedig megalakította az akad. halgatók azon része, mely a hajdani Bánságból származtatta magát. Magyar hallgatók nagyrészt Erdélyből, Bánatból jöttek. Selmecre 1870 előtt. Az 1873—74-iki tanévben a tagok száma csak három volt, aik név és vulgo szerint: Ortmayr (v. Kiriz), Farkas (v. Komet) és Maderspach János (v. Ritter Kunz von Kaufungen). Akad. tanulmányaiak befejeztével a kört feloszlottnak nyilvánították és a kori vagyont a Zepusiai körnek adták át azon kéressel, hogy addig, a mik legalább hétköznapon életbe nem lépteti a kört, sziveskedjék azt magánál megfertáni.

Már a következő tanévben sikerült Balás Béla (v. Blondel) buzgóságának egy alakító gyülést és ideiglenes bizottsályt létesítenie. Az ideiglenes bizottságy élén mint kör elnök Carpinisianu (v. amphibia) állott, a többi tagjai Caval és Susich voltak. A bizottság elismorésre méltó munkásságának sikerült rövid idő alatt a kör szabályokat ujonnan kidolgoznia s miután azokat a „Veteranen Versamitung“ helyben hagyta, rendes végleges bizottságy választása következett, melynek eredménye a következő volt: elnök Balás, jegyző Helmich, Péntzárós Hasala Leit. Az előző évekből rájuk maradt egy album, mely az összes volt tagok fényképeit tartalmazta, egy jegyzőkönyv és egy elnöki szalag, melyben a Schacht szineit aranyával a Bánát színeivel egészítette ki. Száraz és nedves gyűlések váltakozva követték egymást, különösen utóbbiak az akkoriban hírneves „trilogia“ Hinz, Carval és Krocodil veteránok közreműködése mellett igen kedvélyesen folytak.

Még ugyan azon tanévben azonban az a sajnos körülmeny zavarta meg a kör békés működését, hogy az elnök és tagok között a Schacht magyarizálása fölötti nézetelterés folytán Balás leköszönt és a kör élére mint elnök Maderspach és mint jegyző B. Kisszely Géza jutottak.

Mint az akadémiai társulatok legtöbbjének, úgy a Délmagy. Körnek is is válságot hozott az 1876-iki esztendő, a melyben a Társaskör vagy Schacht fel lett oszlatva és egyszersmind kijelentve, hogy azon vidéki körök is, melyek a Schacht szokásairól le nem mondanak, hasonló sorsra fognak jutni. Alapszabályainak 6. §-a értelmében a Délmagy. kör a Schachttal kapcsolatban állott és így annak feloszlata következtében az idézett §. is semmissé vált.

Az 1876-iki év december hó 13-án tartott közgyűlésen Maderspach elnök indítványa, hogy a körben ezentul csak az Általános Társaság tagjai vételesenek fel iráshelyi folyamodvány alapján, egyhangú elfogadtatásra talált. A közgyűlés ugyanekkor kimondta, hogy a kör alapszabályai a Schachttól

visszakövetelendők és az ezen célra megválasztandó bizottság által a meg-változott viszonyoknak megfelelően teljesen átdolgozandók ; a bizottság tagjai elnök, jegyző és Bertalan rendes tag voltak. Ugyanazon időben kezdte leg-először a kör a „Neue Temeswarer Zeitungot“ járatni, a mely lap az ifj. kör helyiségeiben lett használatra elhelyezve és a jegyző gondjaira bizva. Akkoriban történt az is, hogy a „Kassai Társulat“ a körnek adományozta könyvtárát, minék folytán a körí vagyon tetemes számu könyvvel szaporodott.

Még Maderspach elnök korában az 1877. évi december 11-iki közgyűlé-sen lett kijelentve, hogy a társaság ujonnan kidolgozott alapszabályait az akad. Igazgatóság megerősítette és általános lelkесedés között mondta ki, hogy a jegyzőkönyv ezentúl magyar nyelven vezetendő.

Szepesi társaság.

Közli : *Wich Gyula.*

A „Szepesi társaság“ Selmecbányán egyike a legrégebbi vidéki körök-nek. Keletkezéséről biztos adatok nincsenek, mert csak 1865—66. év től vezet-tek rendes jogyzőkönyveket, még pedig német nyelven, csak 1880-tól kezde vannak magyar jegyzőkönyveink.

Az 1865-iki évben volt társulati elnöknek Windt Hugónak köszönhető, hogy ezen időktől kezdve minden a Társaságot érdeklő esemény, rendesen fel lett jegyezve, és hogy a régi 1862-ik alapszabályok átalakítva érvényre emelkedtek.

A mi a tagok számát illeti, az évek során igen különböző volt. 1875—76-ban volt a legtöbb, mikor is a körnek 42 tagja volt, még 1890—91-ben alig volt 6 tagja.

Van a körnek 300 kötet könyvet tartalmazó könyvtára, melyben még a megye címere, a zászló „vivat et crescat Szepesség“ felirattal, a régi Schacht társulat zászlója, továbbá a Társulat képes elbuma, melyben 1865 óta, minden évből le vannak fényképeze a társulat tagjai, öriztetik.

A Dunáninneni kör története.

Közli : *Matusovits Péter.*

A Dunáninneni kör 1889-ben alakult Zorkócei Samu elnöksége alatt 29 taggal. Tagjai mind azon akad. polgárok, kik dunáninnen illetősgülek (nem számítva bele a Szepesi társasághoz tartozó megyéket); célja a tagok segélyezésén kívül a nemzeti eszmék ápolása. A Dunáninneni körnek mintegy bőlcsojéül lehet tekinteni az 1877-ik évben Trattner Emil indítványára meg-alakult „Selmecvidéki kör“, mely azonban 1890. év július 20-iki gyűlésén belátván a már ekkor megalakult „Dunáninneni kör“ mellett félösszegéét, Rainoha Gyula elnök indítványára feloszlott és vagyonát a „Dunáninneni körnek“ adta, melyivel ugyszólvan egybe olvadt.

A Dunáninneni körnek vagyonát egy 253 kötetből álló könyvtár kepezi, mintegy 600 fűt értéken. Évi bevételai a 60 fűtot meghaladják. A tagoktól befövő díjak könyvek beszerzésére fordítatnak.

A körnek élén elnök áll, ki mellé a következő tisztselők lesznek választva: titkár, pénztáros, jegyző és 4 bizottmányi tag. A tisztselők minden év május havában ujonnan választatnak meg egyhangulag vagy szövbösséggel. A kör minden hónapban legalább egy közgyűlést tart elnök lakásán, melyet minden bizottmányi ülés előz meg.

Hogy tagjai között minél nagyobb legyen a barátsgág, a kör havonként egyszer társas összejövetelt vagy estélyt rendez. A körnek alakulásától mostanig 197 tagja volt, melyből 1 évre átlag 23 tag esik. Mostanig elnökei voltak : Selymesy F., Zorkóczy Samu, Stefanko András, Pauchly Rezső, Gombossy József, Fischer Károly és Dvorzsák Henrik; titkár Trexler Gyula, jegyző Marek László, pénztáros Matusovits Péter, könyv- és szertáros Plachy Teofil, bizottmányi tagok Böhm Vilmos, Matusovits Károly, Burkart F. és Ráth Ferencz. A kör jelenlegi tagjainak száma 40.

Irodalmi élet.

„Ti, kik szerettek ébren álmodozni,
Kiknek szíve örül még az örömnék,
S keservesen zokog, ha bánat éri,
Jerteik körém, s figyeljetek szavamra.“

Wahlner.

elmecz magyarrá lett ; ugly hozta magával az idő, a helyzet és a jog. Az akadémia, a föld Magyarországról, legyen nyelve, szelleme, sive azé. Az újítás minden ósdi és idegen szokást kiirtott; s a minden áldásos volt reánk nézve, oly leverő azokra, kik a kúlföldiek által átültetett dolgokban legszebb emlékeiket látták kipusztítva. Küönösen a szemedéyles ifjukor költészete, amak dalai birtak rá különös varázsal, mert a különösz élet különösz irodalmat is teremtett. Ha a régi akadémikus nótákat olvassuk, meglep azoknak változatossága és lehetetlen azt nem látnunk, hogy az a kúlföldi fiatalsgág a legnagyobb vonzáalommal viselteitett hazánk iránt. Pájzán kedv tombol az egyszerű, nőha draszkus sorokban, mikor Bachus istennek áldoz az egymásért élő, haló, lelkesült baráti kör ; bankódás szól az elmult szép jelenetek után, ha Selmechtől valni kellett, s a megrendült férfiszinek fenséges akkordjai hangzanak fel mikor egy jó czimborát kisértek ki öröök nyugalomra. Tagadhatalan, ha a Magyarországról divó otromba fogalmakat valaki megtámadta, ugly a Selmeczen végzett kúlföldi ifják tették meg. Ők elővoztak és nagyobb részét meghaltak már, de érzések még visszhangzának, s mi hálával gondolunk reájuk.

A selmeci akadémikus dalokat egy 1869-ik évben, Csellében kiadt kötetke mentette meg az öröök feledéstől. Enen kis könyvben azonban más német deákdalok is felvétettek, illetve más oly dalok is, melyeket a német fiatalsgág mulatozás közben énekeltek. Benne van az ismert „Gaudceanus igitur“ s a Göethe-féle „Ergo bibamus“, továbbá a bányász költő, Körner Tódor nemely dala is. Csupán azokkal akarunk némileg foglalkozni, melyek hazai, helyi vonatkozásuk s valószínüleg itten keletkeztek.

A könyv három szakaszban adja a kúlönözö hangulatú és irányú dalokat; címeik : „Ansinge Lieder“, „Lieder bei besonderen Gelegenheiten“ és „Verschiedene Lieder“. Végre egy függelék van hozzácsatolva a selmeczi cerevisről (Kártyajátékkal).

Egészben adni egyes verseket sem a hely szüke, sem szándékunk irányá miatt nem lehet. Bizonyos fokozatot fogunk szem előtt tartani, tekintet nélküli a könyv beosztására, hogy az olvasó képet alkothasson minden a szokásokat illetőleg.

A fuchsok, a mi a mostani balekoknál (I. éves) is divatban van, a maguk bemutatására mulatságot, Katalin bált rendeztek, a bál végeztével a firmák és kohlenrennerek öket közbefogva bejöttatták a józan és szolid élet titkaiba.

Brüder, das Glas zur Hand,
Und gefüllt bis an Rand!
Und ausgeleeret.
Dann tönt es in der Rund
Aus unser aller Mund,
Wie es in Schemnitz geht,
Wenn man den Jux versteht.
Und nun stossst an, Brüder, Glück auf!

Wir müssen viel studieren
Und Papier viel verschmieren,
Und schwitzen auch.
Drum sind wir breit und weit
Nur als gelehrte Leut
Ringsum im ganzen Land
Nur allzuwohl bekannt
Und nun etc. . . . .

Ist auch der Beutel leer,
Kümmert uns das nicht sehr,
Uns bleibt Kredit.
Denn die Philistershaar
Macht nicht's d'raus fürwahr
Und rechnet für Credit
Sechzig Procente mit
Und nun etc.

Hätten wir nur brav Geld
So fressen wir die Welt,
Ganz wie sie ist.
'S bleib auch kein Stückchen nicht,
Wenn nicht das Berggericht
Sich manchmal legte drein
Und sperrt die Fresser ein.
Und nun etc.

A ütemes sorokból szinte kacérkodik a könnyűvérűség, a játékos önguny, s hogy annál derekasabb legyen a befejezés, a fuchsok karban, legnagyobb lelkesséssel felelnek, hogy az igazándi gyöngyéletet egész királyságért sem adnák :

Ich und mein Barchetkleid
Sind bekannt weit und breit;
Mein Leder auch;
Und meine Bergmannspflicht
Tausch' ich führwahrlich nicht,
Gäß auch ein König gleich
Mir sein ganz' Königreich!“

Elég önteltségről, de elég egészséges gondolkozásról szólnak az alábbi versszakok, melyek tisztán német eredetűek, s Németországban most is divnak :

„Stosst an, Schemnitz soll leben hoch!
Die Philister fressen sich dick und feist
Und wissen den Teufel, was Freiheit heisst;
Frei ist der Bursch!...“

Stosst an, Männerkraft lebe hoch!
Wer nicht singen, trinken und lieben kann,
Den sieht der Bursch voll Mittlein an;
Frei ist der Bursch!...“

Sok helyet, s érdemlegesen foglalnak el a bányászok, az ugynevezett szaknóták. Nagyobbára azon balszerencsékkel fogalkoznak, melyek a bányázzott érhetik, de azokról nem félelemmel beszélnek, hanem az énekűt bátorító könnyűvérűséggel, s ha komoly régióba csapnak, a szak önrézete és elszántág tükrözök belőlük Taine Hyppolite angolirodalomtörténetében a Shakespearről szóló essayben döntő befolyását festi a körülmenyeknek valamely genie fejlödésére. Festi a XVI. század durva kedvceléseit, az általános emberi köztvetlen nyilvánulását, s kimutatja, hogy Hamlet és Falstaff Jankó modelljei élő alakok voltak. Kár, hogy a régibb időben iro Ember nem kereste fel Selinezet, nem tanulta ismerni talpra esett kölhtészetét, s kár, hogy még a jelenben sem áldoz valamely aesthetikusunk egy pár lapot a bányászat kölhtészeténél. Mi nagyon sok olyan elemet látunk benne, mely igen előmozdítaná az igazi drámai tehetség kifejlődését.

A füzérből egy párr szemet adunk :

„Wenn tief Im finstern Schacht
Der Vorwelt heilige Nacht:
Die kräftigen Schlägel erschallen,
Gesprengt die Felsen zerfallen,
Dann jauchzen wir: Glück auf!

Droht uns im finstern Schacht!
Der Wässer wilde Macht,
Wir führen sie mit, sich zu ringen,
Die Fluth muss sich selber bezwingen,
Beim frohen Öruss: Glück auf!

Und tritt Gefahr uns nah
Gleich Felsen stehn wir da :
Kein Knappe, kein braver wird weichen
Und bricht das Wetter auch die Eichen
Den Muth erhebt: Glück auf !“

A menyi itt az elhatározás, annyi gyengédség és aggódó szerevet árad a „Bányász bucsúdal"-ából, mikor ifjú kedvesétől válik el; öt vigasztalja, keb-lére öleli, s szeliden kéri, hogy ne sirjon:

„Hörst Liebchen, Du der Glocken Klang,
Und meiner Brüder frohen Sang,
Sie ziehen fort, sie fahren ein,
Lebe wohl, es muss geschieden sein,
Glück auf, Glück auf !
Es muss geschieden sein . . .
Nun Liebchen, schnell den letzten Kuss,
Dieweil ich von Dir scheiden muss.
Geschehe was geschehen soll,
Nur weine nicht und lebe wohl . . .“

Ha nem veszesség, de mindenetre hiány, hogy a legszebb szaknóták nincsenek meg magyarban. Bányászatunk megmagyarásodása hamarabb törek-nik, s már a jelen generatio emlékéből kiveszett volna a német szöveg, melyet még most is felelevenítenek, elragadtatva annak szépségeitől.

Hogy életének megfelső mysticismussal temessék el a bányászt, annak temetése éjjel történt. Ez a szokás általánossá, lön az akadémian s még jelenleg is hasonlóan megvégbe a végső tiszességtétel. Az akadémikus temetési költsége mint már említve volt az ifjúságé, nyilvános épületből, díszes fel-vonalással. Az életben való vigság és a gyászban való őszinte részvét egyaránt közös. Az akadémikus gyászszal kezdő sorai a következők :

Glück auf, Glück auf ! in der ewigen Nacht
Glück auf in dem furchtbaren Schlunde.
Wir klettern hinab durch den felsigen Schacht
Zum erzgeschwängerten Grunde ;
Tief unter der Erde von Grausen bedeckt
Da hat uns das Schicksal das Ziel gesteckt.
• • • • •

Doch der Knappe waget sich mutig hinab
Und steigt entschlossen ins finstre Grab.

Mikor pedig a vig életnek, — pedig gyakran véletlenségből, készakarva megékeltszerződött, — végeszakadt, a „bemooster Haupt"-nak bizony bucsuzni kellett. Ha egy társaságban jól érezzük magunkat, az onnan való elmenetelt huzzuk, húlasztjuk. A mit ‘egy pár óra és egy pár jó emberünk közelléte fel-

idéz százorozva érezzük azt, ha oly helytől kell megválnunk, hol több év számos baráttal összekötött. Nem igen tetszett a veteránoknak Selmeczről megválni. Sokfele hangon akarták a resignátót legyőzni, de az kiirthatlanul nyomukban volt. Már hónapokkal az elmenetel előtt kezdődött a valéta (buszás), egy kis casus bibendi. Az utczán libasorban vonult a valétáns, s ha egy korcsmiba este bevetődött, ott minden lámpát lehúzva, az asztalra hajolva énekelte :

Bemooster Bursche zieh ich aus,
Behütt dich Gott Philisterhaus.
Zur alten Heimath geh ich ein,
Muss Selber nun Philister sein
Ade, ade ! — muss nun Philister sein.

Azután elmentek. A vén diáknak pénze elfogyott, el a ruhája is, s már haza sem mehet; nem ismerik, mióta doktor lett az evésben ivásban, mióta eltáncolta, eljátszotta az egészsegért. Szobája üres, csak még egy régi mordály csüng a falon. Elhatározza; hogy a fegyvert felveszi és elmegy a franciaik ellen katonának. Ott legjobb is lesz, mert gondok nem gyötrik, pénzben sem szükölködik, s majd elveshetik az ütközetben.
Későbben, ha megint jó cimborkák között ül, felemlíti a „Schemnitzer duett“-ben a lezajlott ifjúság gyönyörűit s kérdi :

Ist denn in Schemnitz noch alles wie vor
Nach Windschacht geht man noch immer
Durch's Windschachter Thor ?
Bringt wohl der Fasching viel Mädchen zum Ziel ?
Eine Hochzeit im Jahr, auch das ist zu viel.
Steht denn Credit noch immer im Ruf ?
Schuster und Schneider geb'n alles auf Puff.

Chor.

Nach Schemnitz, nach Schemnitz,
Ja dort möchte ich hin;
Es herrscht dort vor Allem
Ein fröhlicher Sinn.

Muzsikálnak-e még az András aknánál; járnak-e szorgalmasan a Fortunába (erdészeti akadémia)? Virágzik-e a csapodár szerelem, melynek öröök frígy a vége. A visszaemlékés néha erős vágyat szül.

„Noch einmal die schöne Gegend
Meines Schemnitz möcht ich sehen
Noch einmal die Berge-Rücken
Wo die Schachtgebäude stehen,

Und des Bergmanns frohe Lieder
Tönen mir im Herzen wieder
Glück auf, Glück auf!.....

.....

Und die Jünger dieser Lehrer
Noch einmal sehen möcht' ich sie,
Die das Schöne, Wahre lieben
Nie, ach nie vergess' ich sie!
Theilet, Lüste, all' mein Sehnen
Ihnen mit in diesen Tönen;
Glück auf, Glück auf!

Vannak a dalok közt aztán gunyversek, goromba megszólítások, drasszikus tréfák; rendes nyilatkozásai az italtól feltűzelt gondolkozásnak.

Ha a politikai mozgalom hatásával voltak is az ifjúságra, sajnos, hogy a magyar irodalom még a magyar ifjáknál sem mutatta termékenyítő befolyását. Sok genialis és tehetséges ember megfordult a régi akadémia falai között s a legujabb időket kivéve számba vevető irodalmi termékkel nem találkozunk. Debreczeni Márton, a kiói osata szerzője sem ifjúsága költészeteiből merített, de nemzeti ujjászületésünk leakes érzelme ragadta meg. A nagy irodalmi áramlatok, azoknak képviselői, Kazinczy, Csokonai, Berzsenyi, Arany nem találnak oly helyi érdekkű utánzásokra, melyeket csupán egy-egy város közönsége szokott emlékezethen tartani. A töréntő erő hiányzott vagy parlagon hevert. Azonban ne gondoljuk, hogy olvasó közönség nem akadt az akadémia ifjai között. A harmincas évek albumai, a hatvanas évek irott versgyűjteményei sok háznál maig is felhalálhatók.

1836-tól a magyar literaturai társaság tartott önképző gyűléséket, melyeken az ág. ev. lyceum ifjúságának küldötte is részt vett. A lyceumi tanulók első küldötte Breznyik János, a selmeczi főgymnasium későbbi érdemesszé igazgatója volt.

A módosabb polgárok házainál magyarul tanítottak a magyar ifjak, s a klasszikusokat széltiben megkedveltekké, mig ők viszont a nagy német költőkkel lették ismerősek.

Szórványosan akadunk eredeti kéziratokra is, melyek az irodalom önálló művelésére következteknek, de a dolgozatok olvasó közönség hiányában csak az íróasztalnak teremtettek. Igy találjuk a szepesi kör levéltárában bizonysos Zabuch József görögöi bányatisztnek Wolf János, még akadémikus társához írt leveleit. E levelek 1875-ből valók, s mindenükben van mellékelve egy-két költemény, melyek nagyobrászt a bánýász élet momentumaival fogalkoznak. Régieskedő, még a mult század nyelvén és szellemében író, tehetségtelen költő.

Az irodalom későbben csupán a pillanatnyi, alkalmi szükségletek kielégítésére szolgált. Estélyek, ünnepélyek szónokai és felolvasható csak a program teljességeért működtek, s dolgozataik eltüntek az alkalmakkal együtt.

Ki-ki a szaktanulmányoknak élt, s inkább jövedelmező jegyzetek kiadására fordította idejét, mint a szakember előtt kevés becsű szépirodalmi dolgozatokra.

1875–76-ik évenben észlelhetők az első, komoly irodalmi munkálkodásra irányuló törekvések, t. i. épen ez évenben az ujonnan alakult „Magyar társaság” körében nagy érdeklődés fejlődött ki a tudományos irodalom iránt. Darvin elmélete, a német természettudományokkal foglalkoztatva az elmeléket, s a selmezcii akadémia ifjúsága, mint a mely tisztán természettermészettudományokkal foglalkozik, nagy hévvel karolta fel az új irányokat. Tudományos viták rendeztettek, melyeknek vezetője Vörös Ferencz, a magyar társaság első elnöke volt. Ugyanakkor a nyugati nyelvek elsajátítására is törekedtek. Ezek előadására (német, francia, angol) szintén Vörös Ferencz vállalkozott.

A tudományos irodalom fellendülését a szépirodalom követte. Első megnyilatkozása kielégítő volt. Nevezetesen 1885. március 27-én Wahlner Aladár bányamérnök hallgató azon kéressel járult az ifjúsági kör közgyűléséhez, melynél fogva őt költeményeinek kiadásában 160 ftnnyi összeggel segílyezze oly feltétel mellett, hogy a munka jövedelme a köré lesz. A mint az eredmény mutatja, a közgyűlés helyt adott e kérelemnek, mert a Wahlner kónyve még ez évben megjelent e cím alatt: Hóvirágok. Költemények. Irita Ciprus. A tiszta jövedelem a selmezi akad. „ifjúsági kör” alaptőkéjének gyarapítására fordítatik. Selmezbányán, a „Selmezbányai Hiradó” könyvnymódja. 1885. Ára 1 ft.

Ciprus, valódi néven Wahlner Aladár, végzett jogász volt, mikor 1883-ban az akadémára iratkozott Betléren született; édes atya Wahlner Károly Borsodban, Gyertyánvölgyön üvegyári tiszt. Mikor az akadémiát 1886-ban elvégezte, a besztercebányai bányahatósághoz neveztetett ki, hol jelenleg főbányabiztos.

Költeményeinek háromnegyede lyrai. Lyrája a legszorosabb értelemben subjectiv. Nem tud sehol tárgyalagos lenni annyira sem, hogy az általa érintett megénekektől térgy, vagy személy sajátsgairól valamelyes képet nyerhetnék. Nála az érzellem minden; kufje és czélja költészetének. Mikor valami elragadja, nem a művész hivatalának él, nem szemlélteti akar, hanem számtalan érzéseit kiönteni, melyet szemlélödése közben ábrándozása alatt átélt. A világ neki is „hangulat”. Nem a tárgy maga, de az általa tárgyán képzelt eszményi sajátsgágot gyönyörködtetik, s mindenütt bizonyos finom fátyollal igyekszik elhoritani azok körvonalait.

Érdemül hozható fel, hogy irányoiktól, befolyásuktól menten akar szólani. Ha alkotása nem viseli is magán az ős eredetiséget, de tagadhatatlanul önmálló. Van költszettének egyedi sajátossága. De fogyatékossága is a tanulmányhiány, mert hogy önmagából merítse, s a kivitel eszközeiit másoktól el ne kölcsonözze, ahoz nem volt elég tartalmassága.

Sok benne a reflexió, s ez főhíja is. Az emlék mindenütt, mint árnyék kíséri, s az árnyékkel sokat foglalkozik; a mi közvetlen megnyilatkozást kívánó vágyunkat kielégítetlenül hagyja. Olvadékonyága gyakran nem természetes; a „lyányka” szóra mindenjárt könny szökkik szemébe.

Sok szó férhet a kritika mai szempontjából Ciprushoz, de egyet, mivel a közelfoglásba ütközik, s mi menthetőnek tartunk, fel kell említeni. Nem sok bizonykodás kell, hogy Cípusról ráfognak : sentimentalista. Igen, az Hanem ha már a mi mély magyar órzéskörünkötököt sokszor indokolatlan érzelgősséggel illeti is, ha helytelen mederbe indulit is érzelmeinek árja, kérdjük, hogy nem jogosabb-e ez az irány minden más divó irányánál a nemzetieset, a lelkünkbeli fakadt ide nem értve?

Szerényen, de nyíltan állítjuk: jogosabb. A sentimentalismus azért elítélt valami, mert visszágá, bánata kicsiny okért és végletesen csapong. A sentimantalista azért nemes ember, sőt eo ipso az, csak meg kell ragadnunk a pillanatot, s ö a legmagasztosabb tettekre képes. Épen ellentéte ennek az anyag elvi felfogás, mely jelenleg uraija a világot s bőven alkalmunk van jó, rossz oldaláról megismerni.

Tárgyunk jelenleg az irodalom, vegyüink abból példákat. Két század ellenétes szelleme elég tanulság lesz párhuzamunk helyesége mellett. Vagyük az érzelgők egyik remek képviselőjét, Goethe Wertherét. Mit látnunk ebben kifejezve? Életről duzzadó szivet, mely szereti tud, akar és lángoló erejében viszont szereelmet követel; az élet vágya magasra tör, s a visszaeső hullám önmédrét romboja. Werther megtestesülése a kielégíthetlen sóvárgásnak, a ki meghal, mert nem tudott annyira élni, a mennyire élni akart és képes volt. Ez az ember hiúsága által több energiával birt, mint mi összes érzelmeinkben. A levegő, mely éltette, gyilkosa lett.

Még a mult században az élet el nem ért vágya, jelenleg annak megutalt élvezete hajt az önmérsztés örvényébe. Mit mutat egy Zola regény? Maga Zola nem habozik elítélni, de azért igazságszeretettel eldioscszik, hogy olyan a világ, a milyennek „ő” mutatja. Hajssa a konczért, év és pénz után. Elni hamar, gyorsan, s élni úgy, hogy a rögebben tetterős férfi már kiszáradt fa, aggastyán, a ki Hamlettek szóival fel: „mily unott, üres nékem e világi üzlet!“ Vére romlott, velője száradt, mert fő cézhelye volt a kékjelgés, mely azután „utált szerelmi kinná” lesz. A csók és az arezulköpés nem messze esnek. A mellett minden hit alapjában megrendüli; nincs se isteni, sem emberi nagyság. Igy aztán ha meghalni kíván a mai kor szülötte, azt a végtelén nyugalomért teszi, mert a kereseit zaj kiállhatatlan, s nemcsak fülébe, de lelkébe is zajong. A Nirvana örökö csendjét keresi.

Könnyen belátni, hogy az első irány magasztosabb, a boldogságra törekvésnek inkább megfelelő, mint a másik. A költő inkább érzelgen, mintsem az érzés kigunyolását fitogtassa. Az érzéstelen ember nem lehet boldog. Nem jól áll a boldogtalansággal kérkedni.

Cíprus az elbeszélő költészettel terén is tett kísérleteket, de erre igazán nem szülcgett. A Hővírágok bekezdő 123 lapját egy „Rab leány” című költői beszély képezi, tárgya az örök, hű szerelem dicsőítése, tartalma röviden következő :

Az állatiás Zarandy Arthur, a Bükk hegység ura, lángoló szenvédélyjel szereti Szerényi Pálnak leányát, Lenkét, aki már egy lovag, Istvánfffi Zoltán jegye. Punkösd reggelén vadászat közben Zarandy a bolygó, ábrándozó

Lenkét meglátja, s élve annak ártatlan jóhiszeműségével, fel akarja hívni várába, hogy ott állítólag Béla király szobrát megmutassa. Mikor a mit sem sejtő Lenke már vele indulni akar, megjelenik a várba várt Istvánfffi Zoltán, aki Egerben járt. Zarányd még hökken, kétszeres teher nyomja; részint, mert Lenkével Istvánfffi hütlenséget akarta elhitetni, s most a dolog kidérülésétől tart; részint mert Béla király szobráról szóló beszéde koholmány volt, csak a leány törbejeitésére szolgált. A dolgot hizelgésre fogja, a tudakozódó Istvánffinak azt válaszolja, hogy bizony a fegyvertár kulcsa, ahol a szobor áll, elvezett; a feledékenységről pedig bocsánatot kér.

Lenke gyöngéd szemrehányással illeti Istvánffit hütlenségeért, de beszézők folyamán kiderül, hogy az egész hütlenségről szóló mese Zarányd rágalmazása. Már-már egymáséi lesznek, mikor hir és parancsolat jő Hunyadi Mátyás udvarából, hogy minden magyar nemes kardot kössön, hadjárat lesz Szerbiában a félhől ellen. Istvánffinak távoznia kellett, s ez az esemény tragikus fordulatot adott életenek.

Egy esztendő telt el; ismét kitavasztott. Zarányd folyton lángolt Lenkéért és eszelt ki ismét. A tavaszi erdőben járkáló Lenkénék egy hozzá lighthálban törtető hadnagy jelenti, hogy Istvánfffi Mátyás királyyal, udvari népével együtt a Zarányd várba szállt, ott van atyja, az öreg Szerényi és Istvánfffi is. A lányt a katona feloszlaja, hol természetesen szörnyű csalódás éri. Egyedül az aljas Zaránydt találja, ki szerelmét kéri, követeli, de mivel állhatatos marad: börtönbe vetteti. Lenke szülei lányuk elveszte miatt kétéssége esnek; őt mindenütt kerestetik. E közben megerkezik a hadakból Zoltán is, akit egészen lesulyt a hir és szintén keresésre indult hitvesének.

Véletlenül egy ösz, szemevilágától megfosztott lánczravart embert talál az erdőn, aki őt hangjáról megismervén, elbeszéli, hogy hol sinlődik Lenke, s ő miért van itt ily szomoru állapotban. Ki akarta szabadítani a leányt, de Zarányd cselédei rajta kapták, s azért bünödik keservesen. Istvánfffi végterénél felindul, bőszsé válik; csapatom toborz és felront Zaránydhoz. Éjjeli órán rémes ítéletet tart. A börtönbe siet Lenkéhez, kinek lelke már elhomályosodott, de Zoltánt felismeri s karjai közt hal meg. Zarányd a vár tetejéről a mélysegébe dobták.

Meséje kerek a műnek, de szerzője még szövésében bizonytalan. Terjengős monologokban adja a lelkí állapotokat és a cselekmény indokait. Nem a helyzethez adja a szavakat, hanem máshonnan kerít eszmét a helyzet kiszinezésére. A költői beszélynek nincsen meghatározott irányja; eleinteinkább regeszerű, azután pedig a rémregények fogásaihoz nyul. Az érzelmek leírása meging csak sentimentalista, a mi már egy középkori magyar daliához és magyar delnőhöz még sem egészen illik.

Jellemzése tul ideális és valószinűtlen. Zarányd, ez az alattomos, erőszakos gazember ugy beszél, mintha érezni is tudna, szerelmények nyilatkozása nem a szenvédelyé, hanem a gyermek ábrándé. A szavak és tettek ilyen ellentében nem állanak! Furfangja mellett igazán ostoba, a mi a kilánczolt vén szolga esetéből kiviláglik. Mért nem ölette meg?

Lenke tulábrándos, gyermeket és kissé korlátolt. Zoltán tiszta lelkű,

fedhetetlen lovag, de ő is a bőbeszédűség hibájába esik. Kár, hogy az emberek annyit beszélnek, s keveset tesznak.

Nyelvezete dagalyos, hol édes, hol behizelő, hol pedig közmapi. Sok helyen hivatalos stílust sző a párbeszédekbe.

Lőirásai találók, de nem lepnek meg ujságokkal. Némileg kiri a keretből nehány szó és kép anachronismusa. A Zarányi Istennő való skeptikus (nem istent gyalázó, mert azt öröklői usoválták) beszéde nem a XV. századba való; de a Zarányi vendégszobája sem lehetett olyan szalon, a milyennek Cyprus festi.

Irt még Ciprus két költői beszélykét: *Egy élét utja* és a *Szerelmem áldozata* címűeket. Első egy elárult ifju, majd szerelmében csalódott, elnyomott, hazájáért küzdő férfi tragödiáját ecseteli. A második hütlen kedvesetől elhagyott öngyilkos leány története.

A beszélykék kevés inventíóval, de páratlan gyöngédsséggel irattak.

Mutatványok Cípus költeményeiből.

Bányász-dalok.

Borulj néam szép kedvesem,
Nem, nem lehetsz mindig velem.
Az akna hív, Isten veled,
De itt hagyom szerelmemet.

S az én igaz szívem helyén
Hű szívded viszem le én,
Megőriz az majd engemet...
Bányász-leány Isten veled!

* * *

Ne félj, ne sirj, nincs ok miért ;
Gonosz halál ott nem kisért.
Bár lent van a bányász hona
Mégis közel'b az ég oda.

S ha elveszünk mélyen, alant,
Nem lesz nehéz nekünk a hant !
Anyánk, a föld, majd átölel.
Szerencse fel, szerencse fel !

* * *

Nincsen madár, lomb nem fakad
Itt a kemény sziklákat alatt.
Mégis a szív ugry feldobog,
Ha csille száll s a mécs lobog.

Örök homály, vakk éjszaka . . .
De mégis van fénycsillaga.
Csillag a mécs, sugárt lövel . . .
— Szerencse fel, szerencse fel!

* * *

Hagyjuk el ezt a zord világot,
Minden önző itt és sivár ;
Nem látni mászt, mint délibábot,
Mely feltünik és tovassázal.
Jerünk fiuk a föld ölébe,
Ott nincsen önzés, szent a béké,
Napunk jó kedv közt mulik el,
Szerencse fel, szerencse fel !

A földön ugy sujt, ver a végzet,
S mely környez itt, fojtó a lég ;
A szív örökre ful nem ébred,
Midőn a regg sugara ég.
Jerünk fiuk a föld ölébe,
Hol édes a szív ébredése.
S a nap jó kedv közt mulik el,
— Szerencse fel, szerencse fel !

* * *

Mit ér a földnek szép ruhája,
És rajta a virág sereg ;
Fehér lepel hull majd rosija,
S a zöld levelek is szétpereg.
Jerünk fiuk a föld ölébe,
Hol nem uralg télen durva kénye.
Nincs hervadás, nincs hólepel . . .
— Szerencse fel, szerencse fel !

A zongoránál.

Üj lányka, kérlek ülj a zongorához
S játszál nekem egy bus symphoniát ;
A dal szírennek tán vigasztalást hoz,
Ha érzellem fuvalma rezgi át.
Játszál leányka, játszál Bethoven-től,
Édes-koserves gyötörő szerelemről,

Mily sajgó bánat szól e méla dalban !

- Boldogtalan volt, óh ! mert szeretett ;
És most örömn zeng benne gyötrőn, halkan —
- A büszke lány csak nézte s nevetett.
Tovább lányka játszál Beethoven-től,
Édes-keserves gyötrő szerelemről.

Mily forró s édes érzelem rezeg most !

- Az ifju elbeszélte, hogy szeret.
- Ismét busongva szólnak az ackordok, —
- A lányka azt felelte : nem lehet !
Ne, mászt leányka, játszál Beethoven-től,
Édes-keserves, gyötrő szerelemről.

Sirnak a húrok folyton csendesülve . . .

- Boldogtalan, miért is szeretett ?
A végső accord is már elrepüle, —
- Szegény ifju meghalt, kiszenevédett.
Még egyszer játszsd ezt lánya ka Beethoven-től,
Édes-keserves, gyötrő szerelemről.

Mert rám is illik, lányka, ez az ének,
Az én ifju szívem is hőn szeret ;
De mécs-világ nem ég a reménynek,
Alig gyult meg végső lobbot vetett.
Tovább leányka játszál Beethoven-től,
Édes-keserves, gyötrő szerelemről.

Ah ! Elbeszéltém én is a leánynak,
Hogy szerelem hevít szivemet,
Csillagot Kétem a vak éjszakanak,
De csillagom azt mondta nem lehet,
Ne, mászt leányka, játszsd ezt Beethoven-től,
Édes-keserves, gyötrő szerelemről.

De mégse lányka ! . . . hisz oly szép az élet,
A zord halál korán borulna rám,
Hisz még nem éltém semmi földi élyet,
Árván bolyongtam a vak éjszakan.
Óh, de szeretni nem fog, — Beethoven-től
Játszál leányka gyötrő szerelemről.

Üjj lányka, kérlek, ülj a zongorához,
S játszál nekem egy bús symponiat ;
A dal szívennek tán vigasztalást hoz,
Ha érzelmem fuvalma rezgi át
Játszál leányka, játszál Beethoven-től,
Édes-keserves, gyötrő szerelemről.

Ha Ciprust, mint inkább a mult hívét láttuk, úgy egy későbbi, de nálanál nagyobb tehetségű költő a modern szellem és érzés közelebbi kifejezőjéként lépett fel. Dávidnál az új idők költesetének hatását érezzük.

Ez az élet és tehetség nagy reményekre jogosított, de a végzet ezekben meghazudolt. Keveset, rögtönözve, válogató izléssel írt; mintegy hatvan kiadott költeménye maradt reánk, de ez az előhang egy dus költői talentum értekes művéből erős bizonysság a mi reményünk mellett. Lehet, hogy később elhallgat az élet terhe alatt, lesz egyszerű polgár, de lehet, hogy ez az igazi, nem negélyezett költői természet megtisztulva hibáitól heinei adománynal pompázott volna. Rajongó lelkét nem muló vonások jellemzik, mikor így kiált fel :

Csak szeretni vágyom ezen a világon,
Virágot szedni hímes mezején !

Dávid élete összhangzásban volt költeszetével. 1867-ik évben született a Velején (Zemplén); édes atya, Dávid Nándor gazdatiszt volt. Középiskoláit a debreczeni piaristáknál, majd Nagyváradon és Miskolcon végezte. Utóbbit helyen már a gymnasiumi önképzőkörben kitünt csinos versei és talpraesett birtalatai által. A mint egykor iskola társa, Faragó János, jelenleg pápai tanár, ezen emlékirat szerkesztőjének beszélte, már a középiskolában kifejlődött költői hajlama, s bizonyos szabadság iránti vágy az életnek zajos elvezésére. Inkább romantikától, mintsem a technikai szak kedvelése által indítattra lépett 1885-ben a selmeci akadémia erdézeti szakjára, melyet azonban az első semestert után elhagyva, bányásznak iratkozott. Sem a mathesis elvontsága, sem a gyakorlat ridegsége nem volt összhangzásban szellemével.

Eleinte az ifjúsági közigyekkel nem fogalkozott. Tanulmányi okokból relegálta tárba, 1887-ben element katonának, s a 69-ik gyalogezredben leszolgált önkéntesi év után egy semesteren át Pesten technikus volt. Mikor visszatért Selmecvre, már élénk figyelemmel kísérte az ifjúsági élet változásait. Előbb az ak. önképzőkör, majd az ifjúsági kör gyűlésein tünt fel tartalmas és fordulatokban gazdag beszédeivel, s utóbb nevezett társaság 1890. május 12-én elnökévé is választotta. Mint elnöknek kivált kötellessége volt látogatni a város előkelő szalonjait, hol minden mint a hölgkosszorú kedvencze tünik fel előtünk. Elnökségét olyannak tüntetik fel akkor jegyzőkönyvek, mintha a kör belső ügyeivel kevesebbet törödnék elődeinél, de az ifjúságot elegantiájával, megnyerő egénységgel és sokat dicsérett szónoki talentumával kiválóan reprezentálta. Még ö semestert következő elnöki, Hoffmann Géza idejében szenevedélyes párvillongás gyengítette az ifjúságot, melynek tüze a Dávid lelkét is megégett, — ez, s sok egyéb körülmény oda sodorták különben is resignációra hajtó kedélyét, hogy 1891. október 22-én öngyilkosság által, fegyverrel vetett véget ifjú, nagy reményekre jogosító életének. Az ifjúság pompaival temette el egykor, geniális elnökét; a ravatal ős szokás szerint a bányatörvényszék épületében állított fel; a selmezi hőlgyek egyenként külön koszorúval díszítették koporsóját. Jó barája, Schauschek Gábor 50 frtos alapítványt tett Dávid sirjának rendben tartására; minden évben November

elsején tiz firtot küld az ifjusági körnek, hogy Dávid nyughelye mélítő dísszel legyen kivilágítva, hogy méltán rójuk le a kegyelet adóját.

1891-ik esztendőben Schauschek Gábor, legbensőbb barátja által sajtó alá rendezett és kiadott költemény kötetké három cyklusra oszlik; címeik : *Az élet tarlójáról, Borus napok és Verőfény.* Különös hullámzását látjuk az érzelmeknek, s nemes vonását a romlatlan boldogságra vágyó jellemnek. Az egész kötet szerelme feltárásnak van szentelve, mely reménytelenül végződik, s miután a költő megbújából, az öngunyolás kinos vergődéseből kigúgyult s éllete hiába való fecsrélésének töredelmes fogadással véget vet, ismét ifju, forró szivvel fordul más, nemesebb ideálhoz. A kötetké lapjain azonban más eszmék is jutnak érvényre ; részint erkölcsi, részint életbölcselni vonatkozásuk. Az egészben a közvetlen öszinteség lep meg, s leköti az a minden feledő kiengesztelezős, a gyermeket hit, a mellyivel a boldogságban tévedési, csalódásai után is bizik. Öröök ifju, a ki könnyelműen és önsfeleddten él, a saját lelkének tüzében ég el. Ez a költői természeteck végzete.

Az első szerelmem leléktanán öntudatlanul, de annál igazabban adja Dávid a maga történetében. Szeret, de a szót ajkára venni nem meri ; szerelme minden mellék tekintet nélkül önmagában lángol ; nem követelő, de minden áldozatot hozó. Nem a magunk multjából olvasunk-e, mikor a Dávid „Első szerelmét“ olvassuk ?

Kezem kezét nem merte megszorítni,

Ajkam feltárnival hő szerelmemet :

Nem mert szemem az Ő szemébe nézni,

Csak általam, mint egy iskolás gyerek.

Az ilyen mély, a gyermek ifjúságba nyuló érzelmem erőszakos megszaktása aztán hatalmas lelki rázkódáttal van kapcsolatban. A számitó, talán érzékkisebb férfi kor, talán futó laetargiába, vagy cynismusba esik reményei meghiusulásakor, de a lázas vérű ifju a mennyeire teljes valóját képes az életnek adni, uly könnyelműen képes az enyészetnek is.

Dávid a bákkodás, a szelid feddés, emlékezetes szaván inti kezdetben a tőle elforduló leányt, majd később a sznevédély viharos kiáltásait hallja, melyet néha-néha nehéz sohaj szakít meg ; végre a gunyolodással, szemrehányással igyekszik megszabadítani magát, s épen saját lelkét dulja, szakatja fel.

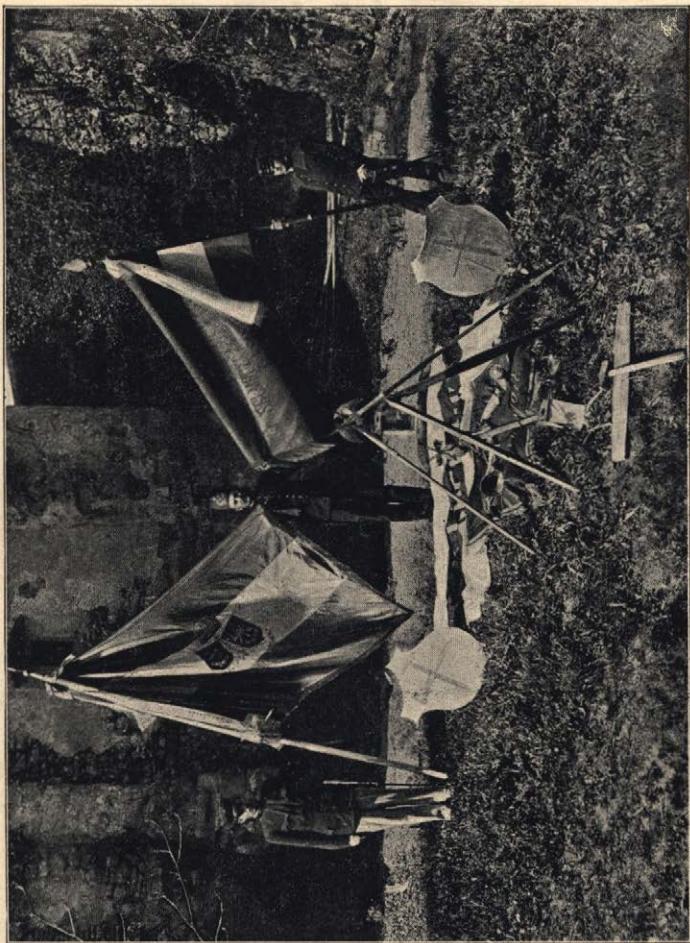
E fokozatot láthatjuk alábbiakból :

Nem is szóltál, rám sem néztél,
Oh ! e néma megvetésnél
Sérűbb mi sem lehetett !

Egy percz alatt semmivé lett
Az ábrándos boldog élet,
Mit terveztem teveled.

Milyen régen történt ez már . . .
És mégis e gondolatnál

AZ IFJUSÁGI KÖR, A STEINGRUBEN ÉS A BÁNYÁSZATI SZAK JELVÉNYEI.

Erőm fogyni érezem.
Rád gondolok ismét, ujra,
És siratnak leborulva,
Senkim sincs már énnekem.

Nem felejtem büszkeséged,
A mely engem vérig sértett,
Forró könnnyem csak pereg.....
S hogy elveszett boldogságom,
Könnyeimtől azt sem látom,
Hogy a világ kinevet.

Már egészen más a szinezet ebben:

Nem igaz, hogy egykor forróan szerettelek,
Hogy a lábaidhoz vágytam leomlani;
Nem igaz... hogy sirtam, zokogtam mint gyermek
És hogy fájtak ajkad becsmérlő szavai.....
.

Nem igaz, hogy türtem gúnyod, taposásod,
Hogy rabszolgád voltam, szólani se mertem;
Nem igaz, szemem hogy kerülök az álmok,
Hogy bolyongok néman, fáradtan, leverten.

Nem igaz, hogy sokszor epedve kísérlek,
Hogy eltagodom bünöd, vétkeid, hibád,
Nem igaz, hogy most is rajongok te érted
Büvkörödön tul, hol ráam nézve nincs világ.

Ön magát kigunyoló, s hütlen kedvesénék szemrehányást tevő költeményei hatalmas vénáról tanuskodnak, bár néhol gyöngédtelenekké is válnak. Nem várna senki az ő lovagias egyéniségről, hogy férjhez ment kedvesénék egykor szegénységét szemére vesse, s azt a körülményt, hogy mit, mit nem tett érte szerelmük boldog korában:

Akkor boldog volt, sajnos, hogy szegény.....

továbbá :

Ha mennem kellett, — pillanatra bár, —
Kertünk előtt már várt a kis padon....

(Egy szép asszonynak.)

Ilyenkről hallgatni szokás.

De nem csupán az ilyen hangokra volt nek tehetsége és fogékonyssága. Valódi költő léven, vagy a bánat és annak árnyalatai, vagy az örööm töltötték el, s mindenkor birt annyi közvetlenséggel, alkotási erővel, hogy kimondja érzelméit. „A kertben” című költemény kezdő sorai csakugyan virágok közé Selmeci bányaász és erdéz akad ifj. emlékirata.

ragadnak ; pillangós rétre, melyen ifju s leány enyelegnek, s ragyogó kék ég mosolyg le rájuk. Kedvesével kertben járkál ; egész lényét az édes szerelem tölti be ; nem hallgat a csevegő madárra, csak annyit tud, hogy az boldogság-ról dalol, — virágot tép fűzérnek a szép fejre, a lánykától csókol kér, a mint annak nézésébe elmerül s kérde tőle :

— mond ki bátran ám, —
Nem felejtess el te engem
És szeretsz-e igazán ?

A bekezdő, dévajkodó sorokat ide igatjuk :

Harmatos a gyep no ládd !
Jer tehát üj az öлемbe,
Igy, hidd el, hogy meg nem árt.
Harmatos a gyep, no ládd ! ...
Nedves lesz a szép ruhád ;
Megbetréssel... jól vigyázz te ...
Harmatos a gyep, no ládd !
Jer tehát üj az öлемbe.

Ugyanez a könyedség vonul végig „Az ő szobája” című versében.

„A boldogság az ott terem csak,
A hol egész magunkra hagynak,
S kis Ámor néz ránk kancsalul ...
Ha halljuk, hogy léptek közelgnek
Könyvet veszünk hamar elő, —
Szemünk belé addig tekintget,
Panaszt azért mégsem tesz ő.
Hanem sokszor esunyán lefőz e
Használt, ármanyos taktika,
Ha megkérdik : mi az kezünkbe ?
S mi látjuk : matematika !

Mielőtt bucsut vennénk Dávidtól, nem lesz érdektelen még két költe-ményének megismерése épen azon szempontból, mely szerint csodálatosan bírt lelkí állapotokat festeni, illetve érezni. Az egyik beteg kedélyének sötét színenben bemutatja a megunt világot ; a csüggédés és levertesség megnyalatkoása, mely érzéketlen álomba dönt. A másik ellenben a boldogság ujjongása, sokat szenevédett szív örömradiója, mikor a mentő partot, az arany sugaras világot negpillantja. Párhuzamot halvány kivonattal, abstrakciókkal vonni nem lehet ; álljon itt a két sikerült költeménye :

Beteg valék . . .

Beteg valék, fáradttá tett az élet,
Szobáumba zárt a fájó szenyedés ;
Tél volt kùnn, gyászos, hervadó enyéssel,
Zokogva zúgó semmivé levés.

A láz gyötört meg, lelkem lám mivé lett,
Sohajba fult el ajkamon a kin,
Gomolygva tört tovább a végítélet,
A föld inogva dölt meg sarkain !

Letünt a czél, a melyért éltem eddig,
Belátom azt, hiába küzkodém !
A nap bevonta fánytelen sugárít,
S pihenni szallt le égő tüzködén

A szörnyek ánya felőn imboldyogva
Rajzott szobáumba szüntelen tovább . . .
A zord vihar, mig zugva elborongva,
Szivembe lopta öldököl fagyát.

Virágot rajzolt vésze ablakomra,
Illatlan, fagyos virágokat,
Épen minő a lelkemet bevonta,
S enyh nélküli kába, balga álmot ad.

Sikongva ég a tüz a kandallóban,
Lobog csupán, de nem hevit a láng . . .
Szivem közöny borítja, egyre jobban :
Tél van szivemben és künn egyaránt,

Szeret, szeret . . .

Szeret, szeret hát ! Új világra gyul most
Csüggéd reményem húnyó csillaga ;
Szeret, szeret hát ! Nappal ezt ujongom
És erre ébredek fel ejszaka.
Oh ! most már túladok a kétkedésen,
A szenyedés szemembe nem lop könnyceteket,
Örök egy álmom im' valónak látom ;
Szeret, szeret ! csak engemet szeret,

Szeret, szeret hát ! Évek szenvedése

Ködkép a most nyert bibor fatylon át ;

Az élet kertje s minden rózsaszála

Elémbe tárja színét, illatát.

Mi volt az érzés, honnan tudjam én azt ?

A mely szívbenben forrott, égett, reszketett,

Mikor az ajka lágyan azt susogta :

Szeret, szeret ! csak engemet szeret !

Szeret, szeret hát ! Oh van, ki megérteit,

Ki nemcsak-fényre vágyik, s nem kaczér ;

Nem minden férfit csabít mosolyával,

S ki mit sem ád, mikor minden igér !

Ti fák, virágok, kis madárka, viszhang

Bohó örömtelt szívem mindenek felett,

Mondjátok szeret tündérszárnynra kelve :

Szeret, szeret ! csak engemet szeret.

Ilyen tehotség veszett el szegény Dávidban. Pályája, életviszonyai gátozták fejlődését s nem volt soha oly nagy kör, melynék öszönzése, dicsérete eredeti erejét a diosvágylángoló sugaraival ellesztgette volna. Egy pár embereknek, *nekiink* fénylelt, s ő boldog volt, hogy látjuk mi. Ideálja volt környezetének ; vig, önéreztes, bőkezű, mindenek felett jó szívű. Talán ez utóbbit nagyon is volt. Ennyi reményt tettünk sírba a selmeczi temetőben.

Mutatványok Dávid Béla verseiből.

Gyémánt a porban.

Igaz, igaz, úgy van valóban:
Gyémánt a porban is lehet,
S értéke nem vesz, szennye se fogja. —
Tökéletes ez észlelet.

Le nem kopik belőle semmi,
A fénnye ott is úgy ragyog,
Akárha mondáná kevélyen :
„Én itt is a király vagyok!“

S ha megtalálják, úgy se kérdik
Honnan került, mi volt előbb?
Ha drága kő, ha kincset érő, —
A többi semmi, — ez elég.

Legyen bár a gyémánt a porban,
Csak az marad.... igaz, helyes!
A bökkenő csak az, hogy ottan
Gyémántot senki sem keres.

A nagyság titka.

Mikép kell élni, hogy valóban
Nagynak nevezzen a világ? —
Sok az itész, de jó tanácsot
Hiába kérész, — mert úgy sem ád.

Hiába kérded ezt, vagy azt meg,
A válasz pusztá formáság;
A könyvek lapja néma, halhat,
S te csak kutatsz, keressz tovább.

Pedig osupán pár röpké szóbból
Áll a szabály, a mely öröök :
Bolondnak lenni a bolondok
És bölcsnek a bölcsök között.

Nefelejtsek.

I.

Eltépelődöm, óh de sokszor
Nappallá téve éjelem,
Könnyek között, ezer sohajjal:
Mivé is tőn a szerelem !

Békéjét vesztett szíven ugy fáj,
Nyugalmat többé nem lelek . . .
Köteve tart az igézet láncza
S letépnem, érzem, nem lehet !

II.

„Szeretsz ?“ „szeretlek !“ aztán ajk az ajkon
Es mind a ketten olyan boldogok.
Az ifju néma, a lány miért is szólna,
Csak hallgatják, hogy szívök mint dobog.

„Enyim leszesz, vagy meghalok miattad !“
„. . . És én örökre csakis a tiéd . . .“
S körülöttük ezennyi kis virágszál
Oly tagadólag rázza szép fejét.

Báihan.

A zene accordjai zengye búgtak,
A csillár messze szórta sugarát —
És halvány rozaszin selyem ruhádon
Imbolygott lágyan az ezüst virág.

Körülöttünk csapongó jó kedv, kacagás,
Csak ketten voltunk, ugy-e, szomorúk ?
Ki tudná mért ? karombá füztet, —
Soha, soha még együtty annyi bút.

Én csüggetem szemed delejes varázsan
És hallgattam, hogy ajkad mit beszél....
Egy ifju élet bús történetéből
Megannyi baljós, szomorú levél.

Elmondta azt, mily elhagyatva lettél,
Ábrándjaid mint tépték szerteszét,
S hogy a mult, az most is egyre kisért,
Susogva sok szép, bámnatos regét.

Elmondta azt, hogy nem tudnál szeretni,
Mert ez érzés szivedben megszakadt ;
És kárhoztatta magad sebezve gunynyal,
Hogy miért is voltál olyan balgatag.

A zene accordjai zengve búgtak,
A csillár messze szórtá sugarát —
És halvány rózsaszín selyem ruhádon
Reszketett, fazott az eziüst virág !

Ha társaságban . . . .

Ha társaságban hallom elbeszélni :
Mily góggos vagy, mily büszke, elbízott.....
Én azt mondom, hogy rólod így beszélni
Eddig sem volt, — de mostan sincsen ok.

Óh, de ha aztán én magam maradva
Elgondolom, hogy mit tevél velem,
Érzzem, hogy ugy azt még nem tudja senki,
Mily elbízott vagy és mily szívtenel !

Válasz, egy levére.

Remegő kézzel tépem im darabra
Hideg, lesítő, bántó leveled.
Nem haragszom, azt ne hidd én felöllek !
Te nő vagy, tudom gyöngeségedet.
Nem haragszom, hogy megzavartad lelkem,
Rád haragudni, oknak ez kevés....
E tépett lappal üdvöm összetépve :
Álmordram, s most fáj a fölberedés,

Jogod volt hozzá, hogy szakitsál vélem,
Hogy mért tettek meg? Azt csak te tudod.
Arezomba dobtad kicsinyű szavakkal,
A miről lelkem félvre áltmodott.
„Feledjünk minden, a mi eddig történt...”
Oly könnyen mondja e hideg levél;
E tépett lappal elfeledve minden,
És lelkem ujra oly kihalt, szegény.

Ejb, mit a mult! Hisz nem is volt oly éden,
Mint minónék magam képzelém,
Miért nem tudtam szakitani régen?
De most már megvan! szabad vagyok én!
Letépve immár lelkem nyügző láncza,
Mi visszatartson, elmulatták rég az ok,
Ügyönyörbe, kejbe csaknem elmerülve
Érzem, először boldog most vagyok.

Remegő kézzel tépem im darabra

Hideg, lesuitó, bántó leveled,
Nem haragszom, azt óh ne hidd felőlem,
Te nő vagy, tudom gyöngeségedet!
Nem haragszom, hogy megnavarad lelkem,
Hisz szabad vagyok ujra, most szabad.
S mig ezt mondom, e tépett lapra nézek,
És szemeimből a köny csak szakadt!

Utolsó látogatás.

Bucsúzni jöttem drága nagysád,
Meg van lepetve ugy-e bár?
Hogy így leráztam a bilincset,
A melylyel ön magához zárt.
A porba többé nem taposhat,
Egész valón fellázadtott!...
Nagysád biz' uly bucsúzni jöttem,
Az ok ez, melyért itt vagyok.¡

Játszott szivemmel óh, de sajnos
Rosz volt a játék — eltörött
És megmozdult — ez bár szokatlan —
Kis lábánál a durva rög.

Most oly helyettest kell kerítni,
Ki pótolná az én helyem, —
S az ily bolondok hol teremnek ?
Azt ön sem tudja hirtelen.

Emlékszik egyszer, — rég nem is volt,
Miről beszéltem önnék én ?
Szerelmem esdő szóra vállott,
"Szeret-e még ?" azt kérdezém !
A mit felelt, csunyán lesujtott,
Szavában nem volt irgalom :
" . . . E tárgy, ah kérem oly unalmass . . ."
És ásított is, jól tudom.

Megunt ! Ki hinné ? Sorsom ez lön,
S mint ócska cspikét eldobott,
De hitte : szivem visszavonz majd,
Hogy valni tudni nem fogok,
Hogy esdekelni visszajárok
Szivénék koldus rongyait . . .
Hogy megdöntsem ezen hitében,
Azért vagyok mostan csak itt.

Találkozunk mi százszor is még,
Utcán, szalonban s más helyen :
Fejet hajtunk fáradt mosolyjal —
Üdvözletünk most már ilyen !
S az utcza sarkon visszanézünk,
A másik valjon visszanéz ?
Nevetjük egymást gunnyal aztán . . .
Ez lesz jövőnk talán egész.

Óh lesz olyan, mit elfeledni
Soha, soha én nem fogok,
A sors innen bár messze zárna,
Kisérni fog e két dolog :
A kis öleb, mely mintha száma,
És köny borítá el szemét,
S a régi óra játszta dallam,
Mely mintha zengne egyre még.

Szivét ? azt ugy is, soh'se birtam,
Vagy mit beszélek. Ég bocsáss !
Szeszélye volt csak, szive ez ném,
Most ez öönknél a szokás.

Miként kötött le ? Most csodálom
Boló szivemnek álmait . . .
Ha nem igaz, akkor bocsánat !
Megrögzött nálam ez a hit.

Alig vádoltam, látna már is
Eszembe mentség-forma jut,
Siratta, melyet elveszített
Egy bál alatt — a kis jou-jout.
Kutyát ábrázolt, — nem csalódom,
S forintot ért, — ha sok — talán, —
És gyászt is öltött, s most tagadják,
Hogy szive nincsen ezután.

Nem ugy, mikor én porba hulltam
S a fájdalom már majd megölt,
S könnyemnek omlo záporától
Nedvessé lön a durva föld,
És esdtém : Túrjön meg magánál,
Legyek bár gyülölt, megvetett . . .
Oh, akkor is könny volt szemében —
Oly jójüen nevetett. —

Ha fényes, chikkés toalettről
Hallok beszélni ezután,
Szivekkel játszó Omphaleről —
Én önére gondolok csupán ;
Hanem ha szó jön érzelemről :
Ön a beszédből kimarad . . .
Kezet csókolva most, utolszor
Nagysád — ajánlon magamat !

Próza, fordítás és egyéb irodalmi munkásság.

A próza írás és fordítás terén Molnár Gyula erdész-mérnök tünt fel, a ki nagy nyelvismérettel és termékenységgel derék munkásságot fejegett ki.

Született 1870. április 3.-án Gyulafehérvárott, hol attya vasutti raktárnok volt. Az elemi iskolákat Déván végezte, ugyan ott 5 réalt is, a 6–8-ikat a szegedi réali iskolánál, hol igen jó tanult. Itt kezdte meg irodalmi munkásságát, eleinte a Szegedi Hiradvába írt, később a Szegedi Naplóba fordítatott. 16 éves korából franciaiból. 1888-ban Selmecze került, ahol 1892-ben végezte a mérnöki szakot. Ekkor rendes fordítója lett az Ország-Világnak, a Hétnek és Fővárosi Lapokba is fordított. 1892 decemberben Veszprémbe lett kinevezve a káptalanhoz erdélyi gyakornonak, hol a veszprémi független Hirlap főmunkatársa volt másfél évig. Később a Veszprémhez lépett át. Selmeczen a Hiradván volt munkatársa. 1894 decz. 12.-én a zniói kir. közalapknál foglalt el gyakornoki állást és dolgozott a Felvidéki Hiradvába és a Felvidékebe. – Zinióvárajáról 1895 nov. 20.-án a magyar királyi államvasutakhoz lépett át mérnöknk. Munkái könyyalakban: *Kegyetlen szerelmek* (Szeged 1890.) *Cseberböl vaderbe* (vígjáték 1. felv. Selmecze 1890.) *Henrietta Competiol* (Olcsó könyvtár 1893. 330. sz.) *Telyess a háború alatt Coppetól*. *Etelka* (drama 1894. Veszprém.) *Szeretre mindenüig* (Selmecze 1893.)

Lapokba fordított Theweielti Francime regényét, *Bramejam Robertát* Del-pittől, Nadiát oroszból.

Továbbá Coppée Ifju korát az Ország-Világ részére. *Berthier Iscondt* Uchardtól. Ez utóbbi az Olcsó könyvtárban az Ifju korral együtt nem sokára megjelenik.

Ugyanakkor temérdek novelláit int különöző lapokba, melyek közül általános feltűnést kellettük: *A nerelő*, a *Táncosnő* és az *Itélet* címűek. Selmeczen előadták *Megoldott probléma* című végjátékát. Műfordításainak hibája, hogy sok idegen kifejezést használ.

Egyesek irodalmi működése mellett az ifjúság, mint testület is tanusított érdeklődést az aesthetika iránt, a mikor 1887 nov. 20-án Koller János ifjúság köré elnök felhívására önképzőkört alakított, melynek célja ösztönzés tudományos és költészeti művek alkotására, azok elbirálása, versenyszavatok, pályázatok kitüzése, estélyek és matinéek rendezése.

Az önképzőkör, mint ilyen, külön vagyonnal nem bír, az ifjúsági kör alá

tartozik; vezetője az ifj. kör titkára. Alapszabályait Enyedi Béla és Schauscheck Gábor dolgozták ki 1889-ben.

Irodalmi munkásságukkal kitüntek : Kaan Károly (Haza tétem, Karacsány ej. Kolt.) Csetneky Roykó Béla (Búcsúzunk, pályanyertes költ. Rengertben, költ. Adél, pályanyertes elbeszélés). Gallov Gréta (Az ásványok jegeczalakjai fizikai szempontból, pályanyertes tudományos értekezés). Grosz Albert (A redves kőrisfárol, pályanyertes lyrá beszély.) Matussovits Péter (1895. márcz. 15-én, Pályanyertes óda.) Fehér József (Goethe Egmontja. Értekezés.) Szavatlatukkal kitüntek : Kóssa Béla, Schmied Ottomár, Rehling Konrád, Biró Zoltán, Zivuska Jenő.

A kör matinéeket rendezett az 1889 és 1890-iki évben az új akadémia palotájában.

E kör elnökei voltak : Kaan Károly, Cs. Roykó Béla, Wittich Lajos, Selymessy Ferencz, Zorkóczy Samu, Schauscheck Gábor, Stancsay Miklós. 1891-től 1894-ig a kör szünetelt, annak felüjtása, a szervezés körülő érden Fehér József nevéhez fűződik. Elnökei voltak továbbá Zivuska Jenő és Tauber Ödön.

Jegyzők : Kóssa Béla, Enyedi Béla, Dávid Béla, Zeigler Mihály, Molnár Gyula, Miske Gusztáv, Pap Aurél, Tauber Ödön, Janussek István voltak.

Művezeti célokat szolgál az ifjúság régi időktől fennálló dalegylete és a zeneegylet. A kilencvenes évek elején a steingrubeni zenekar és az ifjúság zeneegylete közösen a nyári semesterek szép délutánjain hangversenyt tartott az akadémia kertjében a közönség mulattatására.

Függelék.

Akademikus szokások.

Egyetemi évek! — fiatalos évei, visszazerehetetlen testvériség évei, minden pajtásban barátodat, minden tudományban elérte örömet érez, ellágyulnak, beszédesekké lesznek, s beszélnék a multról, példányát! Gyorsan elteltek ti feledhetetlen évek, de a lélek sokáig szeret és örökre ápol titéket, mint drága kincseket, meleg sugallatok, magasztos, tiszta gondolatok kincseit.

Győr Sollohub.

Selmeczen az akadémikus minden a gondtalan ifjúság pajkos gyönyörökére. Ha két férfi, kik valaha Selmeczen tanultak, összetálikozik, szívük tesvéri örömet érez, ellágyulnak, beszédesekké lesznek, s beszélnék a multról, mely örökre kiséri őket, mint a vándort az elbünt völgy mosolygó képe!

Murger francia költő elbeszélési jutnak eszünkbe a Quartier latin bohème életéről, ki meghatóan eszeltette a gyöngéd melancholiát, mikor nyomorát, de azzal együtt ifjúságát is siratta.

Régebben a selmeci akadémikusok teljes „studentok” voltak. Magasszárú csizma és hosszu pipa elmaradhatatlan attributumaiak voltak. Az idő meg változott, a külsőségek még inkább, de hogy az életet ne humorosan fogják fel, abba nem hozott ujjítást semmi kor szelleme.

Vagy nem játékos ötlet-e mikor lakk cipőben, szalon nadrigában glacé keztyükkel, hajlékony pálcázcskával, *foltos* báryászkabátból, *rössz* kalappal mentek látogatóba a jókedvű studiók? A májusi éjszakák hegedű és énekeszötő viszhangzának, s habár mai napjág az éjjeli zene nem divat, azért ezen örökszép szokással nyilván hódolnak a kedves ideálunk!

Minden ház, minden kő tanuja ötletes trétek, regények, történeteknek, mely tárgyak ha szólaní tudnának, emléktől ittasan beszélnének majdnem százötven esztendő folytonos fiataloságáról.

Mivé nem varázsolja a képelet az akadémikus szegényes otthonát? Bizony kiellettenek látszanék élemedett férfi előtt, hogy miként lakkhatni egy szük szobában, melynek butorait foszlányos diván, rozoga ágy és asztal képezik, melynek összes disze egy pár kép, csorba kard és példás rendetlenségen szétszórt könyvek? De hát mit tehetünk, ha épén e falak közt olvassuk Petőfít, Rousseaust vagy Flammariont, s ha jobban gyönyörködtetett akkor egy orgonavirág, mint később a melegházi növények ezere!

Az ifjúság részegség bor nélküli, — mond Goethe, — hát még milyen

részegség borral! ? Omenszerű hibát fognak a selmeczi akadémia hallgató-ságára, mely hiba „jó hirnevünk izét, savát veszi”, nevezetesen neggyőződés képpen él a közlítben az alkoholos italok általunk való drasztikus fogyasztásának hire! Alkalomszerű kijelentenünk, hogy az ily állítások idejüket mutaták s végletesen nagyítással jutottak a külvilágba. A hivatalos ívások kora a burschenschafttal lejára, s jelenleg mi sem adóunk az ily nemű éleveknél többel, mint egyéb főiskolák ifjúsága. Ne féltsek a szülők fiákat; Selmecről életkedvel, vig, — vagy ha ez hiányoznék is, — őszinte természettel fognak eltávozni!

Évfolyamról évfolyamra, nemzedékre száll a jelző „egy az egészert, egész az egyért!“ Jó helyről, a svájci landsknechtektől került forgalomba e szálló ige s szégyen az időre, gyalázat az egyéntre, a mely, illetve a ki ezt a jelgét nemes és jogos dögökban valaha feledésnek adja. Habár szorosan egy is az akadémikus testület, mégis mutat önmagában is osztályokat. A német világban az első éves *fuchs* volt, a másodéves *kohlenbrenner*, a harmad-*firma*, az ós diákok pedig *veteránok*, s ezen jelentős címenek szerint jártak a kiváltságok is! Jelenleg a balek, firma és veterán elnevezés létezik!

Bár ezen osztályok némi kötelességekkel vannak kapcsolatban s bár semmi törvény nem szabályozza a patriarchalis felisősséget, az előző idők hagyományát senki sem támadja meg. A kasztrendszер tagadhatatlanul a buschikóz élet rendszere, merevsége összeütközik a magyar szellemben szabadvúsgével, azért át is kellett annak alakulnia a mi véralkatunkhoz. Az imperativus kérelemmé változott, mert a mint Himsy állítja, csak akkor hajlik a magyar, hogyha „bánni tudnak véle“.

Általában elfogadott üdvözölési mód a szervusz és a beszélgetések mindig a bizalmas második személyű megszólítással folynak! Hogy minél általánosabban érvényesüljön az összetartozandóság eszméje, a rendes névhez valami köznév (vulgo) is ragasztatik helyek közül nehányat kuriózumból ide igathattunk: Tára, Skiz, Skulié, Boxi, Chrénesz, Gamma, kis paraszt, Börde, Pavouque, Gunár, Raubschütz, Tacskó, Bérbecs, Punctum, Coriolán, Nyuszi, Czéresz, Anti bácsi, Grojszi, Flinta, Doktor Fauszt, Integrale, Bülbül, Plusz, Bagoly, Vozsány, Bársongy balek, kis gyöngéd, Duczu, vasgyuró stb. Ez a társadalom formailag a német szokások epigonja. A formából maradt fenn, de belőle a régi lelek kikötöött. Csupán azt vette át a magyar ifjúság, a mi benne életre való, a mi ama a magyaros őszinteséget a szokás iránti tiszteletről által barátsággá traveszálta.

Minden iskolai év szokásos tréfákkal kezdődik, melyek között nemelyiket el kell hallgatnunk, nehogy az utódok a dolog denuncialása folytán a mulatságát meg legyenek fosztva. A balekok „diszes“ fogadatnára maradjon sub rosa.

Mikor októberben az összes szakok megérkeztek Selmecre, a mult év végén valamely tantárgyból elmaradtak, vagy megbukottak összegyülnek s magukat ünnepélyesen *samaradnak* nyilatkoztatván ki, elnököt választanak. Az elnök tiszté a „szamár estély“ rendezése, melyen nemsak lelkies dikezívával

iguekszik hivat szaporítani, hanem azon ünnepélyes aktussal is, hogy egy valódi csacsin a teremben körül szamaragol.

A tulajdonképeni schacht szokásokat, a német deákság általános szokásait leírni nem esik össze cézhunkkal; először nem, mert az azok után érdeklődő teljesen feltalálta mindenjáát a német egyetemeken, másrészt azért nem, mivel jelen emlékirat esetleg kánonjuk lehet, s minden akadhat konzervatív, a multért lelkessülö akadémikus, a ki nem a germán ötleteket, hanem a régiségeket kegyelvén, felüjtításukat kedves dolognak tartaná.

Ilyen kísérleteket már csak azért sem lehet pártolnunk és megengednünk, mivel az idegen ajkú lakosság által körülvetett Selmeczen legkisebbel sem szabad a magyar nyelv terjedését, tisztságát megszavarni!

Hanem vannak még töredékeiben ugynevezett „bányászati szakszokások“, melyek Ősi eredetük és eredetiségeiknél fogva, ha bár német dalokkal és vénylettel történik lefolyásuk, figyelmiinket el nem kerülhetik, s mint különlegességet (nem mint a maga németségében követendő példát) el nem hallgathatjuk.

A bányászati szak szokásainál egyedül a „szak“ (a bányászati) hivatalos; valamelyes rejtélyességet tulajdonít nekik, valami hagyományos bűszkeség köti hozzájuk a bányászt, melyeket szükségtelen philister szemének látni, söt az erdézés és erdőmérnök kollegákna sem szükséges. A bányász szokások maradványai : a bányajárás, a szakestély, a gyász-szalamander, az akadémikus temetés. A bányajárás év elején, október 10—15-ike között történik, mikor is a régebb hallgratón a föld alatti sötét, csendes hazát bemutatják új testvéreiknek. Este hétfőről az egész halgatóság összegyűl az ifjúsági kör helyiségében, honnan a szakelhölt (mindig a legidősebb bányász, tehát nem az ifjúsági kör elnöke) vezetése alatt megindula menet. Legelöl meg a praeses, magas tetejű, forgós süvegben, utána az énekelvezető (cantus praeses), azután pedig gänzemarschban a többiek, minden második ember kezében égő bányamécsssel. A menet megkerüli a Szentháromság szobrát, azután pedig kigyó vonalakban véggig vonul a selmezi főutezán, útközben a „Szerencse fel“ című bányász dalt, s a „Glück auf! Glück auf! der Steiger kommt“ kezdetű indulót felváltva énekelve.

Mikor a város alsó végén lévő Glanzenberg altárnához értek, nagy kört alkotnak, s a cantus praeses vezetése mellett elnéneklik a „Der Bergmannstand sei hoch geehret“ kezdetű, a bányász életet magasztaló dalt.

Azután minden ének, beszéd beszüntetik, s lassan bemennék a bányába, honnan egy jó felőrai menetelés után a Pacher altárón jönnek ki. A városba való felvonulás ugyanazon rendben és módon történik. Először is az ifjúsági kör előtt énekelnek, azután pedig a szoros értelemben vett bányászati (bányamérnöki) szaktárgyakat előadó tanár háza előtt. Vacsora után előre kijelölt környéken gyülekezés az ugynevezett szakestélyre. Az első szakestély lényegége a balekok felszentelése (a régi Fuchsensprung). A balekok fönöke (a Fuchs-major) elővezeti az első éveseket, s elnöki vezényszóró történik a felavatás. Megkerdezik minden felavatandótól, hogy akar-e akademikus lenni? Persze, hogy akar. Ekkor két firma átugratja a farbörön, melyet bányamunkások dol-

gozás közben viselnek, s eddigi *pogány* nevétől megfosztván Bachus, Vénusz, Ceres nevében megkeresztelik és két pohár sörrel nyakon öntik. A szakestélytovábbi folyama ivás, éneklés, tánczkból áll, melyet a szakelnök tétszszerint megszakíthat s ha valaki a silentiumot ki nem tartja, megtöri, arra „pro poena“ ráolyvas bizonyos mennyiségi sör-, vagy vizivášt, melyet az illető rögtöni kivezetés elkerülése végett véghezvinni tartozik. A szakestélyek ridegsége, a mint már az előbbiekben említve volt, mai napsúg sokat veszített.

Mint szép különlegességet, az akadémikus temetést is leírjuk. Minden, még az akadémiai elhunyt hallgató, nyilvános akadémiai épületből temettetik el. Központi fekvésénél fogva jelenleg a bányatörvényszék (Berggericht) használatos, melynek előcsarnokában áll a ravatal. A koporsó mellett reggel 8 órától esti 8-ig — két óránként felváltva — hat bányász és hat erdész hallgató áll díszörséget. A temetés este hétfőn kezdődik.

A város összes harangjai szónak, e mellett a bányász kopogó (tóka, plágiosnyiandrus) is, mely egy felfüggesztett lapos deszkából áll, s hol egyik, hol a másik végén megrötye sajátára formára hangoz ad — A temetés sorrendje

a következő: legelől meg a bányász zenekar, utána az ifjúsági kör elnöke és az akadémiai ifjúsági kör zászlaja teljes részben öltözött, kivont szablját viselő bányász akademikusok között. A zászló után tizenhat, két nyolcas oszlopban felállított, egyszerű bányászkabátot (Grubenrock) öltött bányász, kezükben minden bányaméccsel; utánuk pedig az egész bányászai szak a szakelnök vezetése alatt, egyes sorban, mozgó kigyóvalat alkotva, s ugyan oly öltözetben, mint az előbbiekk, s szintén bányászméccsel. Majd a koszorúvívők jönnek teljes részben. A menet derekát a kollégáktól vitt koporsó képezi, előtte a papság-gal, mellette négy sorban felállított, teljes részbe öltözött, kivont szabljás huzonnégy akadémikussal. A koporsó után jönnek a gyászolók, a tanári kar, majd négyes sorokban a többi akadémiai hallgatók, s a résztvevők serege. Hogy a menetben senki zavart elô ne idézzén, s hogy kellő legyen a kivilágítás, az egész menet hosszában faklyás erdész hallgatók lépdenek. A bányász zenekar a temető kapujáig játszik gyászindulókat, a sírnál pedig círgány játsza el az elhunytnak kedves dalait. A sírnál az ifjúsági kör elnöke beszél. Az akadémikus temetése, tekintet nélkül az elhalálozott jó barát, vagy szülei anyagi állására, utolsóig az akadémia ifjúságának közköltségén történik.

A temetés után egyes sorban (gänzemarsch) az ifjúság előre kijelölt kormánya vonul a szakelnök vezetése alatt, ahol a gyász szalamander szokott tartatni.

A legnagyobb esendben hosszu asztalok mellett kiki helyet foglal. A szakelnök silentiumot parancsolva, az asztalról megkérdezi: „Ad maestrum salamandrum parati estis?“ A felelet: „Sumus!“ A szakelnök: „Surgite! Ergo Salamander, Salamandri, Salamandrorum pro defuncto academico montario (vagy saltuario) N. N.“ Mikor ez megtörént, az elnök exortitum tartás (a sörs pohárnak hol a szájhoz, hol az asztalra való többszöri helyezése) után vényszóra kiittja a sört, s ezután következik a reibolás. A szakelnök még kezdi a kopogtatást az üres pohárral ötös ütemben (két hosszú, hárrom rövid), mely müvelet egy emberrel mindenig tovább adatik, úgy, hogy végre az

egész társaság kopogtat. Eze kútán az üres poharakat ismétlő vezényletre egyszerre mindenki a földhöz üti, hogy azok darabokra törijenek. Azon poháról, melyet a kedves fű emlékére írtak, többet senki ne igyék. Vagy talán az összetörtenényt jelenti a szétpattanó üvegszilánk?

Erre az összcs lámpák kioltatnak, s előre berendelt tiz, tizenkét ember elnékli a kézi kopogó hangja mellett az akadémikus gyászindulót. Az ének után az elnök a salamandert bezárja, lassu hazamenetelt parancsol, s az nap este mulatni szigoruan tiltva van.

Ime ezek az elődöktől átvetett szokások. Csak a felett kell elgondolkoznunk: valjon helyeselhető-e az ifjúság egy részétől annyira feltétt régiségek fenntartása? Szabad-e, lehet-e jó magyar emberek illetén idegen szokásokat kultiválni, melyek látyszatnál nagyobb jelentőségük, minél épén az ifjúság gyakorolja azt, a ki ideáljai, szép emlékei közé fogja majdan sorolni őket, s velük beszívja a germán szellem szeretetét?

Az ifjúság nagy részének az a megygyőződése, hogy ezen szokások megmaradhannak, de a német jelleget, a *nemet nyelvet* kell belőlük kiküszöbölni. Ha ez megtörtént, felsorott szokások csakis nemes jellemvonások fennmaradását biztosítják, ha ugyan helyes és nemes dolog a testvériség, a baráti szeretet, konzervatív felfogás ápolása büszkeség tekintetében. A szokások az idők csiszoló hatására folytán teljesen assimiliáldnak és nemzetiekkel leheinek. Nem párhuzamot akarunk venni, csak példaként említem a hatalmas Anglia történetét. Még a középkorban a Britanniát meghódító normannok, ha valami galázottak magukra mondani, vagy valami fogadás megtartását igerni, csak annyit mondtak: *angol legyek, ha nem ugy van!* — és mai napig Albion összes lakói büszkeségüket és dicsőségüket látták ragyogni az angol névben.

Igy olvadtak belenk és lesznek kedveseké mások előtt is azon eredeti szokások, melyekben a mai veszelynek tartott vészely is ártatlan, t. i. egy párnemű vezényszó és dal, — mert hiszen ki félte magyarságában azon ifjúságot, melynek idegen nemzetbeli előrei rajongya szerettek „Ungarnland“-ot, s mellynek magyar űsei 1849-ben Simunics ellen harcztalva vérzettek?

A szélsőségek válta közös birhatannyi vonzerővel az ifjúságra. Szembe-

ötöl a dissonancia, mikor a figyelmet teljesen lekötő felső mennyiségtani, vagy gépészeti órák után körlevelet hordoz a steingrubei kisbirtó, melyben adatik tudtára a nemes községek, hogy délután kölöztetés, bucsúztatás, disznótör, adókivetés stb. lesz.

Olvasó előtt idegen kifjezéssel élünk: *steingrubei község*. Nem érdektelen annak megismertetése, nemcsak intézményei, de szelleme által is. A „nagyközség“ ezim mindjárt elárulja törzsgyökeres magyar eredetét. Nem a burschoktól örököltük, sőt ellenük alapítottat az. Nagy vonzerűvel birt még megszüne sé után is elkülönítő, könnyelmű és büszke törekvésével a burschenschaft, s hogy emléke se juttassa valakinek eszébe a mulatozások hiányát, alapított a magyarosító ifjúság bizonjos patriarchalis, kedélyes társaságot, a „steingrubeni nagyközsegét“, mely Selmecznek külön városrészében székel, s azért is ápolja különös rokonszenvvel az ifjúság, mert a magyar géniusz vonzó alkotásá, s mint ilyen, naiv szellemével, becsületes természetességeivel hat

reánk. A régi nemesi kuria körül elterülő falú ez, hol még erősen érzik az elkülöntés parasztok és virilis, illetve a szellemi aristokraciát képező tisztes belső- és a kupak-tanács tagjai között.

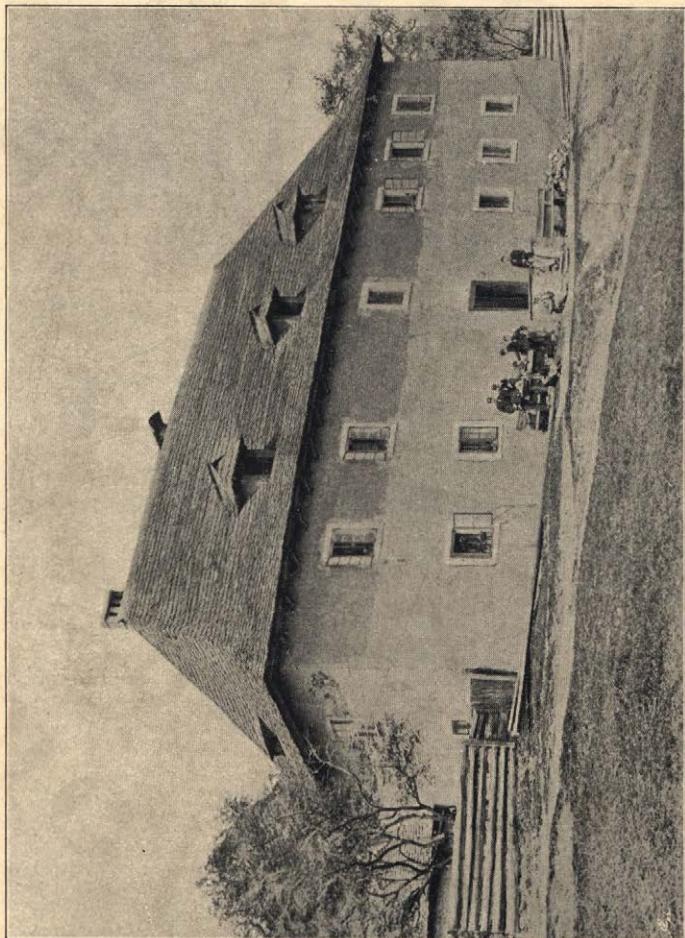
A steingrubei falu ilyenül és mai szervezetének megfelelőben soha nem alapítatott. Vagyis nem volt hivatalos alakuló gyűlés, alapszabályok kidolgozására stb. — hanem egy vig asztalhársaság minden további tervez nékül, csupán hogy magyarságának és jó kedvének kifejezést adjon, s hogy a burschen-schaft emlékét kitörljék, az együttérző ifjuságot maga köré gyűjtötte.

A gyülekezés helye volt a steingrubei városrészben fekvő Schmidt-féle kamara, hol Gesztes Lajos (vulgo Butykos) vezetése alatt történtek a nedves gyűlések. Az alapítás éve, ha e ténykedést alapításnak vehetjük, — 1890. Az óta bővült, gyarapodott a község, s hogy jelenleg mennyiben van, azt elő-adják az alábbiak. Engedjük át a szót a község két irástudó emberének.

A RÉGI „SCHACHT“-KORCSMA LÁTÓKÉPE.

CORPUS JURIS

vagyis

mindazon nagy községbeli törvényeknek és szokásoknak foglalatja, melyeket a község pennás emberei írásban hátrahagyának, vagy melyeket a kegyes szájhagyományok megőrzének vala az utókor számára és okulására azon célból, hogy élnének azok is oly vidám egyetértésben és szent békességen, mint éltek vala elődeink.

Összegyűjtöttem, illőképen elrendeztem Zivuska Jenő községi poéta segítségével, ékes stilusba öntöttém, mint a nagyközség főpennája

Fözmann Gyula.

I. FEJEZET.

A község címe, címere, határai, csejja, pecsétje.

1. §. A község címe : Steingrube nagyközség.

2. §. Határai : A piarista kolostortól a belabányai kapu felé vezető út egészén a Mihály-Aknáig. Innen az a patak, mely a belabányai uton keresztülfolyva, az alsó major felé veszi irányát (az alsó major és a torna kert között). Az alsó majorról a piarista kolostorig határt képez az alsó utcza. A piarista kolostor, valamint az alsó major a községhöz tartozik, ugymint a nevezett kolostortól Belabánya felé vezető utca bal oldali házsorai.

3. §. Csejja : a 2. §-ban megjelölt batárok között lakó akadémiai hallgatók között kedélyes baráti viszonyt fennhartani. E cél elérésére a község az eszközökkel ügy válogassa meg, hogy azok a tisztességgel, becsülettel minden összeférjenek.

4. §. A község címere fehér mezőben két keresztbé tett bakter dárda és a címer alsó részén a bakter méc. Az ezeket körítő felirat: „Ha Steingrubében óra volna.“ A címer külső szélén 2 sáv vagyon, a külső vörös, a belső zöld. A címer alakja ovális.

5. §. A község pecsétje olyan mint a címere, elmaradván a szinezés. — Alakja kerülik.

6. §. Ovalis alatt érítetődven olyan alak, a melyet bármely polgár következőleg képzelhet el magának. Végy egy tojást, főzd meg, vågd hosszában két egyenlő részre, akkor olyan felületet látsz, melynek alakja a községi címer. Vagy még könnyebben elképzelhető: Hivj egy gömbölyü képü polgárt, adj neki nádeznukrot, hadd szopogassa. Azután adj be neki hirtelen eczetes uborkát, hogy azt megharapja és figyeld meg ábrázatját.

7. §. Ha a fenn tisztelt polgár ábrázatja nem csak lefelé, de fölfelé is megnyilik, kész a kerülék.

II. FEJEZET.

A nagyközség polgárai.

8. §. A községnak háromfélé polgárai vannak: rendes, kül- és diszpolgár. 9. §. Rendes polgárok azok az akadémiai hallgatók, kik a 2. §-ban megjelölt határokban belül laknak és nevüket a község anyakönyvébe saját kezűleg bejegyezik. Enzen bejegyzés által egyszersmind arra kötelezi magát az illető, hogy a corpus jurisban foglalt szabályokat betartja s a községnak hű polgára leend.

10. §. Külpolgár lehet az akad. hallgató, ki a 2. §-ban megjelölt határon kívül lakik. A külpolgárságot a fejénnai hivatal után a kupaktanács-hoz kell folyamodni. A folyamodás békégykötéles és pedig 50 kr. értékű világított postabélyeggel látandó el. A folyamodásba bevezendő a nyomós ok, mely folyamodót a belépésre indítja.

11. §. Diszpolgár lehet az, ki nem akadémiai hallgató, de különben penész ember és a község érdekeit kiválólag szívén viselvén, érdemeket szerzett.

12. §. A diszpolgárrá való választásnál kell, hogy a község $\frac{2}{3}$ -része (legálább) szavazzon és a szótöbbség dönt. Tekintetbe véendő a 2. 8. §. A megválasztott diszpolgár számára oklevél állítandó ki.

13. §. Diszpolgár adót nem fizet.

14. §. Külpolgár az adó felét fizeti és szavazata $\frac{1}{2}$ -et számít, vagyis 2 külpolgár teszen ki egy rendes polgárt.

15. §. A polgár jog megszünik vagy önkéntes kilépés, vagy az ugynevézeit kiebrudalás, vagyis szürkítével által, mely utóbbinak minden maga a tiszttel polgár a főkozója, a melynek eszközöké a nagy kupaktanácsban $\frac{2}{3}$ szótöbbséggel határoztatik el.

III. FEJEZET.

Illetmények.

16. §. Adó. Havonként és fejenként rendes polgárnak 20 fillér, külpolgárnak 10 fillér.

17. §. A cigányság (a válgygettő és muzsikus) adómentes, ugyintén a három bakter. ²⁾ A ki három havi adóval hátralékban van, szüre kitétesek. ³⁾ Ki az addót az illető hó végig be nem fizeti, minden 1 hónapi halasztás után 10 filléket fizessen.

Ezen § második és harmadik bekezdése ellen nyomós okok felhozatalaval a kupaktanácszhoz elnázésért is lehet folyamodni.

IV. FEJEZET.

A község kormányzása.

18. §. A kupaktanács a rendes és külpolgárok ból álló tanácskozó gyűlékezeti.

19. §. A belső tanácsot a 30. §-ban megjelölt tiszteletrémeltő polgárok alkotják.

20. §. A kupaktanács hatáskörébe tartoznak az összes községi ügyek.

21. §. A kupaktanácsot a bíró hiratja össze a bákerék által. Egy iv böcsáttatik ki, melyen meg van jelölve a tanácskozás helye, ideje és esetleg a tanácskozás tárgya is. A báker köteles ez ívet a polgárhozhoz elvinni.

A polgár nevét az ívre írja, kötelezvén magát ezzel a gyűlésen való megjelenésre, mit ha ezek után elmulasztana megtenni, 10 fillérekben elmaraszta.

22. §. A kupaktanács akkor határozatképes, kivéven a 12 és 15. §-ban megjelölt eseteket, ha a polgároknak legalább fele jelen van.

23. §. A befagyott kupaktanács után összehívott kupaktanács minden esetben határozatképes, de a tanácskozás idejét 48 órával előbb ki kell hirdetni, hogy lehetőleg minden polgár tudomással bírjon róla.

24. §. A kupaktanács szövöbbséggel határoz. Szavazat-egyenlőség esetén bíró uram dönt, ki különben nem szavaz.

25. §. A kupaktanácsot bíró uram vezeti, akadályoztatása esetén fejponna, s ha ō is akadályozza volna, akkor minden a jelenlevő legöregebb esküdt.

26. §. minden tanácskozás megkezdése előtt a bíró, vagy a 25. §-ban megjelölt körülmenyek között annak helyettese, iüssön hármat a bírói bottal az asztalra, mire a rabbi kivételével minden rendü és rangú polgár vegye le fogvéget és ne mereszkedjék szólani, mert különben elmarasztaltatik. Ezek után a bíró üdvözli a megjelent polgárokat és így szól: „Ösi szokás szerint felhívom a polgárokat a községi notára elnékelésére és kántor uram pedig adná meg a hangot.“

Erre mindenki feláll, kántor uram megadja a hangot és a nótát előkészítik.

27. §. A nótá dallama és szövege :

Lassan, érzéssel.

Ha „Stein-gru-be - ben“ ó-ra vol - na : Már ki-len-cez et ü-tött vol - na

De mi-vel itt nin - cesen ó - ra, Csak úgy mon-dom ta - lá - lom-ra

Ó - ra ! De mi-nek is vol - na né-künk ? Csak azt lát - nök,
hogy el - kés-tünk. Igy ma - gya - ráz - ha - tó jó - ra :

Stein - gru - bé - ban nin - cesen ó - ra !

28. §. A nótá után pedig mondatik, hogy „dicsértessék.“ Ki, vagy mi dicsértessék, az nem mondatik és ez ellen vétők literékben elmarasztaltnak.

29. §. Ki a tanácskozásokat akár a kancsó hangos letevése, akár más nemű zajjal zavarná, jelen § biró felszólalására rögtön reá olvasandó és az illető 5 literékek elmarasztalható, amelyszor a hányszor.

30. §. A belső tanács tagjai :

1. biró,
2. feőpenna,
3. tanfélügyelő,
4. tanító,
5. Plébános,
6. kántor,
7. rabinus,
8. kis penna.
- 9.
10. { 4 esküdt.
11. { 12.

31. §. A birónak jogában áll 8 belső ember beleegyezésével az előszámoltatkon kivül más bőlcs polgárokat is meghivni.

32. §. A 30. §-ban előírásoltak az u. n. belső emberek és közéjük tartozni tisztelesség.

33. §. A belső tanács minden tagja tartsa kötelességének a belső tanácsban meghánnyt vettet dolgokat tovább nem adni, mert különben első izben egy hordó sörben elmarasztalatik, másod izben pedig a belső tanácsból szüre kitétezik.

34. §. A belső tanács dolga a község ügyinek meghányása vétése, mellett az a kupaktanács elé kerülne.

35. §. A belső tanács a feőpennától minden hónapban bekéri a pénzterületet, ki is azt 3 napok alatt elkészíteni és betérjeszteni tartozik.

V. FEJEZET.

A melyben foglaltatik, kinek mi volna a teenője.

36. §. Biró uram. A község feje. A kupaktanácsban, belső tanácsban, a község vigadozásainál és ünnepi meneteknél ő vezeti a községet. Megkívántatik, hogy irni, olvasni tudjon. Biró urannak jogában áll a törvények ellen vétket 1 liter borokban elmarasztalni annyiszor a hányoszor. Jogában áll továbbá a polgárokat közmunkára kirendelni, kivéven a belső tanács tagjait.

A biró jelvénye a birói bot.

Kötelessége példás józan életet folytatni, ha látják.

37. §. Feőpenna. A község törvénytudó emberé. A közegi pénzek és iratok kezelője.

Feőpenna köteles megválasztásá után 10 napra a feőpennai vizsgát letenni. A vizsgáztató bizottságot a belső tanács és a volt feőpenna képezik.

A vizsga eredményéről egy oklevél állítandó ki.

A vizsga tárgyát a Corpus Juris képezi. A feőpenna köteles a közegi vagyon utódjának rendben, sértetlenül és hiány nélkül átadni és becsületheli kötelességének tartsa a réa bizott iratokat és tárgyakat, mint az össöktől maradt emlékeket megőrizni s mint törvénytudó ember, a közeg ügyeit melegen színén viselni.

Köteles továbbá:

1) Jegyzőkönyvet vezetni a kupaktanács üléseiről.

2) Anyakönyvet a polgár névének beirására.

3) Leltárt.

4) Pénztári könyvet.

5) Iraitári könyvet.

A feőpenna jelvénye a : penna.

38. §. Kispenna. Kötelessége a feőpenna utasításaihoz alkalmazkodni és azt hivatalos dolgaiban gyámolitaní. Jelvénye szöglletes plajdzsz.

39. §. Esküdtek: lásd

25. §, 30. §, 37. §.

40. §. Tanító. Köteles a község csemetéit a jónak tanítani, az írás és olvasás tudományába és egyéb községi dolgokba bevezetni és különös figyelmet fordítani a leányok alapos oktatására.

Jelvénye a plajbász.

41. §. Tanselügyelő. A tanító főlöttes hatósága. Ellenőri a tanító működését.

42. §. Kántor. Köteles a hivatalos nótához az alaphangot megadni és saját költségére torka jó karban tartására minden lehetőt megtenni.

43. §. Végrehajtó. Feőpenna felszólítására az adót nem fizető rendes és külpolgárokat végrehajtja.

A végrehajtást következőleg cselekedje meg: vegye maga mellé a fobaktort és a 2 kisbaktert. Menjen ezekkel az illető polgár lakására. Ha a jámbor polgár megérezné a veszedelmet, s nem találtnak honn, akkor krétával irassék az ajtora a behajtandó összeg, továbbá azon nap és óra, a melyben nevezett érdemes hivatalosok ismét tiszteletöket fogják tenni.

A kitűzött időben az illető polgár köteles otthon lenni, vagy pedig helyettesítést állítani.

Ha tisztelt polgár ismételte nem találtnak honn és nem állítana helyettesítést, akkor kisbiró által a föppennai hivatalba cíztálandó igazolás végett. Aki nem tudja nyomós okkal igazolni otthon nem léttét, 5 literekben elmaraszta tisztessék és egyutal szigoruan meghagyassék ő kelménék, hogy az ujból kitüzendő időben okvetlen honn találtassák.

Ha a polgár ennek a felszólításnak sem enged, szüre a községből kitétesek.

Ha a polgár ember otthon találtaik, bémutatván neki a végést, egy oly tárgy foglalando le s viendő a község házára, a melynek értéke meghaladja a követelés nagyságát.

E tárgy 10 napig a község házán tartassék, s ha az adós ki nem váltja, nyilvánosan elárvereztetik, a tartozás levonatik, s a többi a jámbor polgárnak adódik.

44. §. A kis biró. A biró balkezét képezi. Jelvénye egy szerény firkós bot.

45. §. Bakterek.

Kötelesek minden este 9 órakor valamely alkalmas helyen a községi nótát előnekelni. Továbbá kötelesek hetenkint legalább 3-szor a koresmákat bejárni és a ki 10 óra után biroi engedély nélkül korcsmában találódik, kivéve a belső tanács tagjait, (de bele érvén a clerust,) az távozásra szólítandó fel.

Ha nem távoznak a tisztes polgár, kötelesek minden bakternek 1 pohár sööröt, vagy 1 liter jó bort fizetni.

Főbakter jelvénye a kürt, a kisbaktérirek a dárdá és a mécses. Hivatalos működéskor kötelesek e jelvényeket magukkal vinni.

A bakterek kötelesek a czé-ozókon eláztott polgárokat épén és feltűnné nélkül haza szállítani.

Kötelesek feőpenna és biró uram meghagyásait teljesíteni és a rendre, csendre, tüzre vigyáni.

46. §. A számadó. Köteles a község barmait u. m. ökrét, szamarát s egyéb nemű állati jószágát gondozni, s különösen a hizlalásra fűsult fektetni és oda hatni, hogy a szaporaság nagy legyen.

47. §. A bojár. A számadó parancsait teljesíti, s elyben fizetése 10 fűt 20 karajczár.

48. §. Ember doktor. Köteles a polgárok testi épsegétt rendbe tartani és különösen lelkére kötötik, hogy a szemérmes leányzók mindenek által, a kiket illet, egészségen tallattassanak.

Csak hamu- és vizkúrát szabad alkalmaznia.

49. §. Rabbinus. Köteles izrael fiait alaposan környülméteíni s egyéb hivatalával járó teendőket elvégezni.

50. §. Plébános. Kötelessége a hivék lelkei szükségleteit kielégíteni, ha ilyenek volnának; egyébként köteles fiatal szakácsnét és két kaplánt tartani. Uj év táján köteles ördögöt ūzni.

51. §. Baronorvos. Legyen egyszersmind kovács mester is. Köteles legényt tartani és mindenig lábbelit viselni.

52. A cigány köteles bandát alakítani és a község mulatozásainál játszani. A czé-czóknál biró uram 10 fillért, a polgárság pedig 4 fillért köteles a tányérba dobni. Az összeg gyanus barom lebunkozás után öket illeti.

53. §. A csizmadia köteles ujságot járatni.

54. §. A többi czechbeliek pedig minden szintén elnének ügen, hogy a község derék polgárai közé számitódjanak és a község hirét, nevét, becsültet emeljék.

VI. FEJEZET.

Községi szokások.

55. §. Disznótor.

Mikor pedig elérkeznék az idő, melyben a kooza hizása annyira haladt volna, hogy a kukoriczára rá sem néz, vagy pedig a községi kukoricza elfogyott volna, mindenekről a számadó tegyén jelentést a bironak. Biró uram hívja előbb össze a 12-ők tanácsát, ennek utánma pedig len a kupaktanácsból, s emeljen bölcs szózatot a disznó irányában olyaténképen, hogy mikor volna illendő a hizót kiszoldítani ez árnyékvilágból, azon üdvös szándékból, hogy tartatnák egy vigságos községi disznótör.

Meghányván-vetvén a dolgot, a kalendariumból kiókumuláltatik, hogy mikor lenne a fent tisztelt disznó torja.

Elérkezvén a vigaág napja öltön minden renden és rangon lévő polgár ünnepi köntöst. Biró uramtól a fogalmazóig ki-ki ugy jelenjék meg, a mint tiszties hivatala és foglalkozásának mivolta magával hozza.

Ugy szintén a fent tisztelt sertés disznó-jóság jelenne meg ünnepi diszben, lévén főképen róla szó.

És pedig űsi szokás szerint a számadó kössön piros pántlikából csokrot a farkára, nyakát pedig körítse bíró uram ajándéka: egy széles kék szalag csokora kötve.

Gyüljenek az összes polgárok a kitűzött időben a kijelölt helyen össze és vezetessék elő a nevezett ünnepi disznó. Bíró uram pedig parancsolha esendet, s állitaná fel illetékenépen a nemes községet. Legelül jönne az első kisbakter lámpással és bakterdárdával, utána pedig len:

2. A község feje, bíró uram a bírói bottal.
3. A községi cigány banda teljes diszben.
4. A hentes teljes diszben, konyhákessel.
- A fent tiszttelt hizó szintén teljes diszben. Hátulsó jobb lábára legyen új kóczmadzag kötve, melynek vége legyen a számadó kezében, kinek a másis kezében legyen egy állásával járó, a disznó kormányzására szánt tőröl metszett erőteljes pálcza.

A disznó előtt menjen, vagyis hátráljon a kanássbojtár, csalogatván a kényes állatot egy zsombor ropogós kukoriczával.
5. Ezek után jöjjön egy köz.
6. A köz után jön a föppennai hivatal.
7. Ezután a klérus.
8. A népiskola vezctői.
9. A többi községi polgárok libasorban végre zárják be a menetet; a fimbakter, ki is midőn a zene elhallgatna, fujná meg a kürtöt.

A 12-ök tanácsa kötelességenek tartsa pipával megijenni és komolyan viselkedni. Azok, kik magukat oly kípen viselnek, hogy a község tisztességen esorba esik, büntetessenek szigoruan.
A menet íly sorban haladjon mindaddig, míg az előre megállapított helyre érkezend.

56. §. Kölözökölés.

Ha egy selmeczbányai polgár a községbe akar hurczolkodni, s ott mint Nagyközésg polgára akar megtelpedni, következő teendői vagynak:

1. Ebbeli szándékát írásban bejelenti a föppennai hivatal *wiján a kupahtanácsnak*, mely hivatva van határozni. Ha az ügy sürgős, a belső tanács is határozhat.
2. Kötéles a belső tanácsnak 0,3 liter jófélé papramorgót és a többi jelenlevő polgárságnak 1 liter bunda pálinkát fizetni.
3. Kötéles nevét a község anyakönyvébe még a hurczolkodas megtörténte előtt bejegyezni.

A hurczolkodas következőleg megys vége:

Bíró uram összehíván a pennai hivatal után a községet, az rendezett menetben a költözködő polgár lakása elé vonul. Itt bíró uram kijelöli azokat a markos polgárokat a legényemberek sorából, kik a czók-mókot vinni fogják. Ezek felmennek a lakásra s lehozzák a holmikat. A menet azután megindul azon sorrendben, mint a hogy az 55. §-ban le vagyon írva, azon különbéggel, hogy a disznókondások és a hentes helyén az uj polgár két esküdt által karján fogva halad.

Az új lakáson bíró uram megtölti poharat a papramorgóval, így szól : „Üdvözlöm az Urat, ki közénk vezérelt és üdvözöllek téged polpártás és kérlek, légy hű a község törvényeinek és szokásaihoz Isten érteszen!“ Erre elnékeltek a községi notá és megivatnak a megivandók.

57. §. **Hivatalos czé-czó.**

Czé-czónak neveztetik, azon csárdabeli barátságos összejövetel, melyen a polgarság letéve az élet gondjait, szívét vidámító községi zene és hosszú-nyakú üvegek jól eső társaságában tölt több vagy kevesebb órákat. A kupaktanács kitüvén a helyet (s időt, a község akkor és ott összegyül. Mikor pedig már számosan megjelentek volna, bíró uram botjával ütné hármat az asztalra, s erre legyen csend, hogy még a szunyog szerelmeskedése is hallható legyen. Bíró uram üdvözölje a megjelent polgárokat, a kántor uramat szólítasa fel, hogy addá meg a hangot és erre énekeltezzék el a községi notá. Azután mondassék : Dicsértessék. Azután pedig len ünnek le a polgárok, s mulatnának illedelemesen, *magyarosan*.

A czé-czóra mindenki hivhat vendéget, de adjá tudára, hogy az ott lévők a községi törvények alá esnek.

Minden vendég köteles bíró uramhoz járulni és ott magát bemutatni. Diszpolgárok elé bíró uram megy a feőpennával és a legöregebb esküdt. Bíró uram mindenig az asztallón ül, s a feőpenna, s a feőpenna, s az esküdt. Midőn már a jó kedv magasan csapongana, bíró uram üssön hármat az asztalra, s miután már minden elcsendesednék hirdesse ki, hogy a hivatalos czé-czónak vége volna. Azaz most szabadabban multhat mindenki, nevezetesen énekelhet, huzathat a cigánynal és a jelvények eltétetnek. Bíró uram szavára ezután is mindenki köteles halhatni.

A ki a vigaságot bármí néven megszavarja, szigoruan büntetessék. Ha a 12-ök tanácsából volna, kétszeresen büntetessék.

58. §. **Az ördögüzés.**

Hogy a jámbor polgárságot a gonosz szellemek az új esztendőben ne zavarják, szükséges minden ármányos felket a kegyes községbeliek lakásáiból kizavarni.

E czééra a plebános, káplán, feőpenna, kántor uram és a bakterek uj évtáján elmennék ördögöt üzni.

Ez következőleg megyen végbe :

Tehátlan megjelenvén a jámbor polgár szobájának ajtaja előtt, karban elengedezik a következő dalt :

(*Ad. not. Mennyből az angyal . . .*)

Községi polgárok, eljöttünk hozzátok, hozzátok ;

Ördögök üzését, szellem füstölését lassátok,

Kikergjetük innen akármilyen szép a fajtája,

Nem farad mihasznia a nagy község papja, pennája. (Belépnek.)

Kántor. Dicsértessék !

Kar. Dicsértessék felülnk.

Pap. Parochus et ceteri elindulának et illő tempore megrendezének ad te
o! honestum eivem.

Kantor. Amen.

Pap. Ördögök, manók, szellemek, sátán, rosz lelkek, Belzebub, Lucifer,
boszorkány, igéző, javas és mindenek halljátok : itt vágunk.

Kar.

Egy tesz kettőt belőünk !

Térj ki, téj ki előlünk !
Pap. Oh ! jámbor házi nép, öregék és ifják, asszonyok és leányok, csele-
dek és urak, pislantsatok forrón a menny kárpitjára, s hívjátok a jókat roszak
rontására.

Kántor Segítünk mi néked tállosok utóda.

Kar. Kereszthe tett seprüvel, hagyma koszorúval.

Pap. (dohánynyal tömjénévre titokzatosan deklamál)

Egy meg egy tesz kettőt,
Boszorkány igézőt.
Ötször öt huszonöt,
Manók és ördögök !
Három hetes huszonegy,
Lidérez lángia elüli megy.
Semel, bis és ter,
Belzebub, Lucifer
Gellért tetejire
Dehinc ite, ite !

E közben a kar ájtatos félelemben zengi .

Szeretjük mi a pap imádságát,
De még jobban töltött káposztáját.
Hanem azt a kis bort sem vettük meg,
A mit itten az asztalra tesznek.

Végre feőpenna uram egy vonással és egy ponttal az ajtóra rajzolja a
következő jelet :

Az ördögüzés dija egy kis szalonna, esetleg egy pohár papramorgó.

Kironatosan adtuk főiskolánknak , ifjúságának történetét, szokásait, s a
mikor olvasóinktól bucsút veszünk , egy kis kritikát megkozakztatunk az el-
mondoitak alapját képező objektumról : a mi életünk rölk . Sok ötletes dolog, az
ifjui humoros világnezet megnyalatkozása kétségteljesen lehet mind a
közönségnél, mind minekünk . Boldog azon ember, kinék vig fiatalsgából fej-
lődött ki higgadt, komoly férfi kora, merí hiszen esetleges balsorsában egy vi-

gesztaló időpontra minden visszatekinthet. Ezért szerencsét a Selmeczen végzettek nem nélkülözik, s ez talán más főiskolákon irigylésre méltó lehet, ámde nekünk is van mit irigyelnünk azoktól, jelesen a főváros egyetemétől : az intelligens szellemi elvezetéket. Exponált, kis városunk ilyenek hiányával van, hiszen valamire való szinivelőadást sem látunk soha.

Sajnos következménye az ilyen állapotnak, hogy a tehetséges emberek is felületesé vélnak, modoruk elvidékiesedik, az akarat a köznapiaságban elenyed. Nincs külső támasz, melyre a belső szellemi és erkölcsi tartalom telpedhetnék. Hány geniális fiatal ember esett a nembánomság betegségebe lelkésző aesthetikai érvezetek, azok példaadása hiányában. Ha viszonyszunk e tekintetben javulna, akkor ugyan nagyobbára megszakadoznának a mai ifjúsági élet kapcsai, de kátkötének szélességében, hivatásának nemes felfogásában mérhetetlenül nyerne az akadémiai hallgatóság. Selmeczről egy izben már el akarták temni az akadémiai hallgatóság. Selmeczenről egy izben már elzölt az utolsó, melyet épén most említettünk.

